

DOST

Sahibi :
Salim Şengil
Sorumlu yönetmen : N. Şengil
Kuruluşu : 1947
KASIM 1970
SAYI : 73 — CİLT : 23
Sayısı : 2.5 Lira

SANATSIZ KALAN BİR ULUSUN HAYAT DAMARLARINDAN BİRİ KOPMUŞ DEMEKTİR - ATATÜRK

**cabbar
ve
kolera**

**çevirmen
sorumluluğu**

TÜRKÜSÜ

MUTSUZ DÜNYA

**aziz
nesin'le
konuşma**

BU SAYIDA

NADİR NADİ
GYRGY LUKCS
(Ülker İnce)
ANDREY VOZNEZENSKI
(M. Doğan - T. Gönenç)
İLHAMİ SOYSAL
H. İ. DİNAMO
AHMET İNAM
CAHİT İRGAT
KAYA ÖZSEZGİN
ARA GÜLER
SELMA TÜKEL
AYHAN CAN
BAHRİ SAVCI
MUTLU PARKAN
SIEGFRIED LENZ
(Semiramis Aydınlık)
PEIOU YAVOROV
MEHMET DOĞAN
HALÛK AKER
GEO MİLEV
(Özdemir İnce)
DOST

**havanda
dövülen su**

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

nadir nadi

CABBAR VE KOLERA

Cabbar, Yılmaz Güney'in çevirdiği "Umut" adlı son filmin kahramanıdır. Şimdi siz "Cabbar'la kolera arasında ne ilişki var?" diye soracaksınız. Var, hem de çok yakın bir ilişki var. İzin veriniz de anlatmaya çalışayım:

Yılmaz Güney'in senaryosunu hazırladığı, yönetmenliğini yaptığı ve baş rolünü oynadığı "Umut" filmi, her türlü formalitesi tamamlanıp sinemalarda gösterilmeye başlandıktan bir hafta sonra Sansür Kurulu tarafından yasaklanmıştır.

Neden yasaklanmıştır? Filmde açık saçık, ahlâk dışı sahneler mi vardır? Toplumsal çıkarlarımızla zıtlaşan, ya da milli savunma gücümüzü yıpratıcı, moral bozucu bir propaganda mı söz konusudur? Hayır, hiç biri değil.

Filim, bugünkü yaşantımızın bir kesimini dile getiren

son derece basit, basitliği ölçüsünde de gerçekçi ve güçlü bir yapıttır. Cabbar, milyonlarca benzeri gecekondulu mahallelerimizde barınan mutsuz vatandaşlarımızdan biridir. Mutsuzdur ama umutsuz değildir. Karısı, beş çocuğu ve yaşlı anasının geçim yükü onun sırtına binmiştir. Bu ağır yükü taşımak uğruna kendi olanaklarının sınırı içinde bir büyük savaşa atılmıştır. Film, bu çetin ve başarısız savaşın hikâyesinden ibarettir.

Yürürlükteki bozuk düzenin aksayan yanlarını göremektedir Cabbar. Hattâ görmek şöyle dursun, onu doğal saymakta, insan mutluluğunu Tanrının kimi kullarına bağışladığı bir talih eseri olarak ele almakta ve mutsuzluğunu yenebilme umudunu, düzeni sulçamaksızın, o yola bağlamaktadır.

İşte Cabbar'ın göremediğini Sansür Kurulu neden sonra görmüş ve yürürlükteki düzeni eleştirdiği için olacak filmi yasaklamıştır.

Cabbar'la kolera arasındaki ilişki de buradan gelmektedir. Göstermelik demokrasimizin sayın yöneticileri kurulu düzene toz kondurulmasına katlanamamaktadırlar. Binçsiz Cabbar'ların karanlık yaşantısını hangi gözlerden saklamaya çalışıyor yöneticilerimiz? Hep bildiğimiz gerçekleri halktan gizlemeye olanak var mıdır? Bunu yapmaya davranacakların başını kuma sokan devekuşlarından ayrılığı kalır mı?

Bozuk düzenin sonucu olarak köyler boşalır, büyük kent dolayları lâğimsiz, kanalizasyonsuz gecekondulu mahalleri ile çepeçevre sarılıp çamber içine alınırken yurdumuzu korkunç salgınlara karşı film yasakları, kitap yasakları, piyes yasakları koyarak mı koruyabilecektik?

Göstermelik demokrasinin yasak alışkanlıkları yüzünden, bakınız, ko erayı bile gizlemeye çalıştılar. İlkün bu kolera değildir dediler. Sonra, yasak dinlemeyen salgının baskısı önünde bocaladılar, benziyor ama hafif geçiyor gibilerden bahaneler ileri sürdüler.

Şimdi ise n'hayet acı gerçeği kabullenmişe benziyorlar.

Bu yöntemin demokrasiye de, yurtseverliğe de, hattâ en basit sağduyuyu kurallarına da hiç yakışmadığını bir daha hatırlatalım.

Türkiye, çağımız koşullarına uygun toplumcu bir düzeni bir an önce kurmak, hiç değilse o düzenin kuruluş biçimi üzerinde kafa yoranlara söz hakkı tanımak zorundadır.

Yurdumuzu baskısı altına alan salgın bugün kolera ise yarın toplumsal patlamalar da olabilir.

Zincirleme bir niteliğe ulaştığı zaman bunları kontrol altına almak daha da güçtür, unutulmasın!

dost

FIKİR VE SANAT DERGİSİ
KURULUŞU : 1947
KASIM 1970
YENİ DİZİ : 73
CİLT : 23
SAYISI 2,5 LİRA

"dost" adı anılmadan
yazılarımız aktarılamaz.

Sahibi :
Salim ŞENGİL
Yazı İşleri sorumlusu :
N. ŞENGİL
Sayfa Düzeni : Salim ŞENGİL
Başlık yazıları : Nezih DANYAL
İdare Yeri :
İzmir Cad. 22/9
Yenişehir - Ankara
TELEFON : 17 07 00
Basıldığı yer :
Doğuş Matbaası - Ankara
Telefon : 11 22 24

Ayda bir çıkar.
Abonelik :
Yıllık 30 TL., Altı aylık 15 TL.
Kişilere : 25 TL.
Diş ülkelere bir misli.
İlan Şartları :
Arka kapak, 2 renkli 1.500 TL.
" " 1 " 1.250 "
İç sayfalar 1 " 1.000 "
Sürekli olarak 6 sayı reklâm
verenlere % 10, 12 sayıda ise
% 20 indirim yapılır.

Sanat üzerine György Lukács'la konuşma

Peter Renyi - Pal Pandi
ülker ince

Budapeşte'de yayımlanan **Nepszabadság**'ın yazarlarından Peter Renyi ile Pal Pandi, György Lukács'ı Budapeşte'deki Tuna'ya bakan evinde ziyaret ettiler ve onunla günün konusu ekonomik ve kültürel sorunlar konuştular. Seksen üç yaşındaki düşünürü halâ ciddi bir çalışma programı izler buldular. Bu yapılan konuşmanın sanatla ilgili bölümünü aşağıda okuyucularımıza sunuyoruz.

— Yıllardır sanatın toplumsal sorumluluğunun onanması için savaşıyor ve bunu savunuyosunuz. Bugün sizce bu sorumluluğun özü nedir?

— Sanatın önemi belirli bir dönemde insanın büyük ve köklü sorunlarını ortaya koymasındır. Bu, sanatın doğru olarak aktardığı sorunların bilincine varılmasına yaradığı gibi, tarihsel sürecin kendi üzerinde de rol oynar. Marks'ın Yunan trajedilerini her yıl yeniden okumasının, Shakespeare'den ezbere uzun bölümler bilmesinin basit bir rastlantı olduğu kanısında değilim. Bu sadece bir edebiyat sevgisi değildi. Onlardan pek çok şeyler öğrendiğime inanıyorum. Tarihteki gelişmeleri, geçiş dönemlerini sadece tek tek bireylerin bir santraç oyunundaki hareketleri toplamı olarak değil de, onları gerçek ilişkileri içinde kavramasını öğrendi.

— Sovyet yazını edebiyatın bilinciyle başladı. Gorky'nin **Klim Samgin'in Hayatı** gibi büyük yapıtları, Fadiev'in **Ondokuz'u**, Sholokhov'un **Ve Durgun Akardı Don'u**, Marenko'nun pedagojik romanları, 1917'den önce ve Sovyetler Birliğinde 1917'den sonra ve 1917 nedeniyle ortaya çıkan büyük insan sorunlarının tanımlanmasıdır. 1917 devriminin tarihsel önemi bu gibi yapıtlarda açıklıkla yansıtılmıştır. Macaris'tan'da, Dery'nin romanı **Felelet (Yanıt)**'in kurtuluştan sonra bö-

le büyük insan sorunlarını edebiyatla tanımlamasının en ciddi bir toplumsal girişim olduğuna inanıyorum. Bir Yazarlar Birliği Kongresi'nde, Dery'nin, **Balint Köpe** ile, Horthy döneminin tipik bir genç işçisini yarattığını Revai'nin söylediği unutulmasın. O zaman Revai bunu bir övgü olarak söylemişti. İkinci cilt büyük tartışmalara yol açtı; bu kişisini geliştirirken bir çeşit dürüst, solcu, hattâ devrimci bir işçi olarak göstermişti. ama Komünist Partisi'ne ancak 1945'de katılan bir işçi. Dery bunu açıklamak için Balint Köpe'nin ruhsal durumundan yararlanmıştı. Balint Köpe'lerin Komünist Partisi'ne katılmamalarının nedeni bu hareketin içinde de yatıyordu. Romana saldırılacağı yerde ondan doğru sonuçlar çıkarılmalıydı.

— Solzhenitzin üstüne bir makale yayınlamıştım. Orada, herhangi bir sosyalist ülkede, çağdaş hayata dair, Stalin dönemi gerçekleriyle uzlaşmaya girişmeyen gerçek bir roman yazmanın olanaksız olduğu sorununu ortaya attım. Çünkü, bugün yirmi yaşında olanlarımız dışında, hepimiz o dönemi yaşadık. Bugünkü, yaşama, konuşma ve duyma biçimimiz o günlerde gösterdiğimiz ve halâ da göstermekte olduğumuz tepkiye bağlı. Hepimiz böyle bir edebiyatın doğması için elimizden geleni yapmalı ve gelişmesine yardım etmeliyiz. Bu tür bir edebiyat söz konusu

iken Laszlo Benjamin'in son iki cildi gözden geçirilmemesi gereken bir örnektir. Onlarda, kötülüğü yaşamış, görmüş ve bütün kötülöklere karşı bir sosyalizm-savaşçısı olarak kalmış inançlı bir devrimcinin kişiliği yansır. Bu çağımızın insanıdır. Edebiyatın amacı kişileri geniş bir çeşitlilik içinde vermektir. İlerdeki gelişmelerden umutluyum, fakat günün en çok konuşulan sorunlarına önem veren bir edebiyattan çok, bu tür bir edebiyatın merkez olarak düşünülmesi gerektiği kanısındayım. Bugün Brecht'in bütün dünyada neyin temsilcisi olduğunu düşünmelisiniz; hem sosyalist ölkelerde, hem de olmayanlarında öncelikle **Cesaret Ana, Sezuan'ın iyi insanı** gibi, dünya tarihine çağdaş bir insanın yerini gösteren oyunları başarıya ulaştı. İşte edebiyatın "kazıp çıkması" gereken şey insan sorunudur ve eğer bunu yapmayı başarırsa bunu edebiyatta yeni bir dirilme izleyecektir, yirmi yıllarında Sovyet edebiyatında görüldüğü gibi.

— **Estetik adlı kitabınızda, konusunu günün taze olaylarından alan bir sanatın klâsik olabileceğini yazıyor ve diğerleri arasında Petöfi ve Mayakovski'yi anıyorsunuz. Bu örnekler bugün de geçerli mi?**

— Bundan kuşku yok. Ama edebiyatın buna indirgenemeyeceğini savunuyorum. Bu yön Petöfi'ye göre Arand'y'de çok az vardır. Ondokuzuncu yüzyıl başında, yapıtlarında bu yön hiç bulunmayan Keats'in büyük hayranı olan Shelley'de çok güçlüyse de, Keats'in Ode'ları bugün halâ yaşıyor. Başka bir deyişle, bu olasılığı tüm yadsımıyorum, fakat benim karşı olduğum şey, Macaristan'da halâ komünist bir yazar için tek tavrın Petöfi'nin tavrı olduğunu söyleme eğiliminde bazı kişilerin olmasıdır.

— **Makalelerinizden birinde, kişilik okulu olarak tanımlanan karmaşık'ın işlenmesini edebiyatın ana görevi saydığınızı yazıyordunuz. Eğer ana sorun, o dönemden bize kalanla savaşmaksa, bu aslında onu yenememiş demektir.**

— Bana kalırsa, bu, günümüzün ana sorunlarından biridir. Bir Macar yazarı Jozsef Revai'nin trajik çelişmelerle dolu olduğuna inandığım

hayatını yazsa bunu büyük bir başarı sayardım. Yirmi başlarında sivrilmiş, kendini düşünmeyen devrimciler olarak pek çok komünist tanıyorum; bunlar, Imre Sallai'nin sonraları tipik bir temsilcisi sayıldığı ulamdandılar ve sonradan kendisi için savaştıkları şeye karşı oldular. Birer dogmatik bürokrat haline gelenlerini bile tanıyorum. Bunun anlatılması, gerçekten günümüzün ana sorunlarından biridir. "Ana konu" deyimini yerinde bir deyim olmayabilir, çünkü insanla toplum arasındaki ilişki öylesine karmaşıktır ki, bir tek ana sorunun varlığından hiç kimse söz edemez. İnsan ancak ana sorunların tam bir karmaşasından söz edebilir. Revai trajedisi sözöyle demek istediğim karmaşa buydu ve gerçekten de eğer insan çağdaş insanı anlamak istiyorsa bu en önemli ana sorunlardan biridir.

— **Söz konusu dönemin salt olumsuz yönlerinin üstünde duruyorsunuz. Başka çaresi kalmayınca, Stalin zamanında büyüyen kuşak dünyanın en büyük savaşlarını kazandı ve faşizmi yendi. Ve kurtuluştan sonra yetişen kuşak Macaristan'da sosyalist devrimi yürüttü.**

— Şu formülü kullanabilir miyim : Bence en kötü sosyalizm bile en iyi kapitalizmden iyidir. Buna içten inanıyorum ve o günleri bu inançla yaşadım. O zamanlar sosyalizm kurulmakta olduğuna göre, o günlerin de olumlu yanları vardı. Bundan hiç kuşku olmadı. Sovyetler Birliği'nde Hitler'e karşı direnmeyi sağlayan bir çağdaş sanayi yaratıldı. Bu olumlu yanı yadsımıyorum, ama şimdi biz, örneğin edebiyattan konuşuyoruz ve iyi niyetlerle dolu olsak bile, birçok insanın insanlık durumlarını ve yeteneklerini bozan çok karışık durumlara girmeleri gerçeğini atlayamayız. Bu bozuşmalar atlanarak bugünün gereği gerçek olarak gösterilemez. İnsanın evrimi akıl almaz derecede karışıktır. Edebiyatın, onun olumsuz yanlarını gizlemesine izin verilmemelidir. Çünkü hangi direnme güçlerinin, harekete geçirilebilecek hangi yedek güçlerin insan aklında ve ahlâkında var olduğunu, öte yandan en gözde insanların bile gelişmelerine yön verebilecek olan köstekleyici yığınların hangileri olduğunu gösterecek olan hep edebiyattır. Üstelik sadece göze çarpan insanların değil. Bu yönden, Andras Kovacs'ın **Soğuk Günler'i** bence önemli bir film, çünkü önemsiz orta insanların nasıl birer azılı faşist'e dönüştüklerini yüksek bir sanat düzeyinde gösteriyor. Bir dönemin büyük insan sorunlarını anlamak, onları açmak, işte edebiyatın ve tüm sanatların gerçek görevi.

— **Size son bir soru daha sormak isteriz. Bugün Marksizmin dünyadaki yeriyile ilgili düşünceniz nedir?**

— Son zamanlarda, bu yönden bizim için son derece sevindirici bir durum gelişti. Savaş tehdidi azalınca -hiç değilse bir dereceye kadar- ve soğuk savaşta da bu erime olunca, 1945 zaferiyle ilgili olarak gelişen ideolojilerin tümü, en önemli kapitalist ölkelerde, buhran dönemine girdi. Bu en açık olarak Amerika'da görülür. Ame-

dost dergisini
seviyorsanız

**ABONE
OLUNUZ**

**ABONE
BULUNUZ**

İzmir Cad. 22/9 Yenişehir - ANKARA

rika'nın 1945 sonrası politik ve ideolojik düşü, Amerikan yaşama tarzı kuruntuları çöktü. Viet- nam savaşı ve zencilerin birleşmesinden doğan büyük güçlükler, 1945'de özetlenen Amerikan ideolojisinin iflâs etmek üzere olduğunu göster- meğe yeter. Britanya Commonwealth'inin yardı- mıyla, ikinci uereceden bile olsa bir dünya gücü olarak kalabileceği görüşü 1945'ten sonra orada- ki durumu gösteren tipik bir görüştü. Son zaman- larda bu ideoloji bile çöküş içinde. Yenilgiye uğ- ramış Alman emperyalizminin nükleer silâhlar kullanarak, baskı yapıp dünya savaşı olaylarını çözme çabaları da başarısızlığa uğramak üzere.

— Öte yandan, dünyanın bu kesiminde, ilk soruyla ilgili olarak, sözünü ettiğimiz durum orta- ya çıktı. Bunun en önemli sonuçlarından biri, Marksizm'e duyulan ilgi ve Batı'da Marksizme karşı olumlu bir tavrın gittikçe yayılması. 1945' de Marksizme modası geçmiş bir 19 uncu yüzyıl düşüncesi gözüyle bakılırdı, fakat bugün için, Marksizmin gelişmekte olduğunu görmek çok il- ginç. Bunu anlamak için, Sartre'ın 1945'deki ve yirmi yıl sonra bugünkü durumunu düşünmek yer- ter. Ya da, 1920'lerde Marksizmin Freud psikolo- jisinin desteğine ihtiyacı olduğu savından hare- ket eden Freud'cuların bugün tüm hevesleri Fre- udizmi Marksizmin yardımıyla ayağa kaldırmak olduğunu hatırlayabiliriz. Tek kelimeyle, Mark- sizme karşı büyük bir ilgi geliyor ve bu da bize büyük perspektifler veriyor. Yirmi yıllarında, o zamanın, açlık çeken yıkıntı Rusya'sı Batı'lı ay- dınların üzerinde korkunç bir etki yaptı. Şimdi biz öyle bir noktaya geldik ki, burada, Batı üstündeki etkimizin daha hızlı büyümesi bize bağlı, iyi bir durumdayız ve bunu bozmamalıyız. Kapitalist dünyanın gelişmesini, felsefesinden edebiyatına, müziğine kadar nasıl etkiliyebileceğimizin -çeşit- li sanat biçimlerimizin yeterince yüksek bir dü- zeyde olduğunu varsayarsak- farkında bile değı- liz. Size burada Barok örneğini hatırlatmama izin verin. Yenilikçilerin onu yeren tüm olumsuz eleş- tirilerine karşın, etkisi daima büyüyor. Edebiya- tımızın, filmlerimizin, felsefemizin de aynı etkiyi göstermesine hiçbir engel olmayacaktı, doğma- tizmden yakamızı kurtarmaya çaba gösterebilsey- dik.

— İnsanları gerçekten çeken bir dünya gö- rüşüne ihtiyaç var. Böyle bir dünya görüşünün bütün öğeleri var Marksizmde, bize düşen onla- rı kazıp çıkarmak ve kullanmak.

— **Bu görüşme bize, bazı farklara rağmen, temel sorunlarda bir görüş birliğinden sö zede- bileceğimizi gösterdi.**

— Birçok bakımlardan. Farkların ortaya çık- tığı yerlerde de bir filozof olarak kendi görüşle- rimi inatla anlatmayı bir görev saydığımı belirt- meliyim. Eğer bunlar bir tartışmaya yol açarlar- sa daha da iyi.

— **Her hakımdan bu görüşe katılıyoruz. Açıkça tartışılmadıkça ilkeler aydınlanamaz. Bu konuşma için size teşekkür etmemize ve sağlık ve çalışmalarınızda başarı dilememize izin verin.**

kimiz biz

Kimiz biz? Sıradan mı, yüce mi?
Yok öyle şey şair kanı bilgin kanı diye
Dehâ kanıdır yeryüzünün dolanır gezegeni
Bir şairsiniz siz ya da bir cüce.

Aşılanmışız zamana karşı zamanla
Neysek oyuz işte. "Nesiniz?" demezler mi
Sarsılırız, döner başımız bir anda
Bir araba son hızla yarışa kalkar gibi.

Kimsiniz? Diyelim bir yanlış yaşam
Alçıdan bir kalıp yağmurluklu Venüs'e
Bir sığırcık, horoz türküleri dilinde
Ve mimarken şair olmuş bir adam.

Nesin? Kestirip upuzun saçlarını okul bitince
Bir yıldız olmanın düşünüyün kuran
Satıcı olursun sonunda bir yerde
Çekip gidersin ordan da bir aya varmadan.

Hani köşekapmaca oynarcasına
Düşüp de kaldırımlarına Moskova'nın
Kızgın bir ceylan gibi soluk soluğa
Dolanıp durursun peşinde avının.

Kimsin sen? Bir başına yürüyen
Kitapçı camlarından gözleyen erkekleri
Ve donuk gözbebeklerinde araştıran gözleri
Bir oyuncak teleskopa. Kimsin sen?

Ve soğuk yıldızlar altında Vega. Vera
Dolaşırken bir başıma senle dolu yüreğim
O Karadamıyım ben çiğların arasında
Tutulmazın görülmezin biriyim - kendimim.

Andrey Vozneznski

Türkçeleştirenler :

Mehmet DOĞAN - Turgay GÖNENÇ

havanda dövülen

SU

ilhami
soysal

Uğraşısı sanat, özellikle güzel sanat olan kişi: baterist ya da davulcu, rejisör ya da kompozitör, balerin ya da dansöz, ressam veya heykeltıraş, desinatör, ya da dekoratör, zurnacı yahut saksofonist, aktör-aktrist, şanör - şantöz - gazelhan ya da türkücü ,kareograf, şair ya da oyun yazarı, eleştirmen veya romancı ne olursa olsun, hadi olağanüstü demeyelim ama, olağan - dışı insandır. Sanatçı sayıları milyonları ve milyonları, milyarları bulan sade vatandaşla bir tutulamaz...

Uğraşı sanat olan kişi bir bakıma toplum dışı, ölçüye, çiziye, yazıya gelmeyen, dur-durak, sınırlı bilmeyen insandır...

Diyeceksiniz ki, bunlar büyük laflar, gereksiz, çok daha iyi biçim ve türde söylenmiş, eskimiş laflar. Bırak bunları da ne söyleyeceksen onu söyle. Söylemesine söyleyeceğiz, yazmasına yazacağız da, daha lafa başlar başlamaz, "Merhaba Kör Kadı" diye başlamayalım diye yumuşata yumuşata söylemeye çalışıyoruz. Söyler misiniz bize, Türkiye'mizde sayıları birkaç bin, hadi abartarak söyleyelim, beş-on bin olan ve uğraş diye sanatı, sanatın da güzel sanatlar bölümünü, özellikle de edebiyat dalını seçmişler, yıllar yılı havanda su dövmekten öteye ne yaptılar? Şu topluma ne kazandırdılar? Dedi ki, dedim ki'nin ötesinde birbirlerine yergi ya da sövgü düzmeden bu yana, toplumu sarsacak, yerinden kıpırdatacak ne yapıyorlar?

Sanatçı kaprisini, sanatçı alınganlığını, doymazlığını, hattâ bir ölçüde olumsuzluğunu anlıyoruz. Gerçek sanatçıya, toplumu yadırgatıcı da

olsa bir takım tutkularından dolayı hak vermezlik de etmiyoruz. İyi güzel de, bütün bunlara karşı, Türk sanatçısı, Türk edebiyatçısı bu topluma ne veriyor?

Oturup sabırla, inatla, ısrarla okumaya, anlamaya, bir şeyler bulmaya çalıştığımız, zaman zaman tartışmalarına katıldığımız sanat dergileri var. Yeni Edebiyat'tan Yeni Dergi'ye, Halkın Dostları'ndan Yeditepeye, Varlık, Yelken, Çağrı, Hisar, Ilgaz, Türk Dili, Güney, Halk Evi Dergisi ve şu elinizde tuttuğunuz DOST'a kadar bir sürü dergi. Arada batıp çıkanları da var : Yapraklar, Şiir Sanatı, Meltem, Çağdaş, Evrim, Çatı, Elif, Kök, Su, Zeren, Kıyı, Ocak... Sonra gazetelerde sanat ekleri, özel sayfalar var sanata ayrılmış : Cumhuriyet'te, Yeni Gazete'de, Ulus'ta, Yeni Tanın, Yenigün ve Devrim'de...

Ne deniyor, ne yazılıp söyleniyor bütün bunların tümünde? Yayınlanan kitapları hatırlayın şöyle bir : Belki belki bir iki soylu romanın, o da yılların birikimini getiren bir iki romanın dışında, şiir olarak, hikâye olarak, tiyatro olarak, deneme olarak yarına kalacak ne var?

Alalım ele edebiyatçı tayfasını : Üçbeş dernek, beş on toplanma noktası, lokal, lokanta, dergi yazıhanesi ya da kiraathane, onbeş-yirmi dergi ve üç-beş bin okuyucu. Aslında o üç-beş bin okuyucu da, kendi yazıp kendi okuyanlar... Başka?

Başkası yok? Görebildiğimiz kadarıyla Türk edebiyatı, hattâ daha genelleştirelim, Türk sanatı tam bir masturbasyon içinde kendi kendini tekrarlayıp, buz üstüne yazı yazan sade suya tirit bir kalabalık olmaktan öte bir değer taşımaz durumda. Bu niye böyle? Niye toplumun dışında, topluma kendini kabul ettiremez, toplum dışı kendi kendilerine yeter bir kuru kalabalık halinde sanat dünyamız? Niye Türk sanatı yeşil filizler veriyor da, vaz geçtik ulu ormanlardan, tek tek de olsa, iste bizim de bir çınar ağacımız var diye gösterilecek örnekler yetiştiremiyor?

Niye bir şiir, niye bir destan, niye bir hikâye, niye bir roman, niye bir oyun, dünyanın öteki ülkelerinde yaşayan toplumları bıraktık, niye bizim toplumumuzda bir bayrak gibi cümle gönülleri doldurup dalgalanmıyor, elden ele gezmiyor?

Uğraşım sanattır diyen kişi, sanatçiyim diyen kişi, bu sorunun karşılığını aramak zorundadır. Bu konuda yeterince gecikilmiştir. Daha fazla gecikmeye neden yok bizce....

Cengiz BEKTAŞ'ın

AKDENİZ

şiir kitabı, 4 lira

yayınlarmız arasında çıktı

GECEKONDU SONNET'LERİ

20

Geziyor kar topları gibi legorn tavuklarım
Gecekondumuzun yemyeşil bahçesinde.
Bitti sadağımda taşıdığım altın oklarım.
Şimdi yaşamaktayım ekmek parası işkencesinde.

Gezinen güller gibi açmış legornlarımın ibikleri
Bana ekmek parasından çok şiiri düşündürmede.
Bir türkü söyleyişleri var andırmada keklikleri.
Güzel canları doğanın bende saltanat sürmede.

Hergün bir altın yumurta yumurtlayan tavuğun
hikâyesi
Beni bu yaşlı günlerimde avutmaktadır.
Umut, venüs yıldızından bana ayna tutmaktadır.

Elime düşen sıcak ve güzel yumurtalar
Gözlerimin önüne mutlu yıllar yığar
İşler dakikaları mücevherle tavukların sesi.

21

Çarpıyor sıcacık düşüncelerime yine kış
yağmuru
Ve mosmor umutlara, çarpuk çarpuk
gecekondulara.
Birçok evlerde kalmamış bir karış yer kuru
Millet söğüp saymada gökten inen kutsal sulara.

Bu çerden çöpten evceğizler, bu kibrit kutuları
Sığınağı, kentlere köyden taze kan getirenlerin,
Saldıran bir düşman ordusu gibidir rüzgârın
uğultuları
Ters ters bakar buralara yolcuları elektrikli
trenlerin.

Kem gözler çarparak geçer bu kulubelere,
Villalar daha çok yaraşır derler, bu tepelere.
Yoksul insana bu yerleri kimse yaraştırmaz.

Bilmezler ki bu evler onların son sığınağı,
Buralardan tütmeye başlar ulusun ocağı
Buralarda ak çiçekler açar ölümsüz kiraz.

22

Şiire sarılıyorum bastıkça kahır ve mutsuzluk
Yine de güzel, düşünmek kulübemin
penceresinde.
Şiirimin sütninesi yaşlı umutsuzluk
Yaklaşır pembe zakkum çiçekleriyle sesinde.

Burda halk inanmıyor iyi insan olduğuma benim
lyilik ediyorum haraç gözüyle bakıyor.
Bilmez ki ben onun türküsünü söyleyenim.
Bilmez ki bu türkü beni aç ve yoksul bırakıyor.

"Vatan haini" denen o çirkin damga bile
Bilmez ki bu şaire onun uğruna sıvanmaktadır.
Gerçek ihanetin katran gibi elleriyle.

Şair, bu korkunç ada salt bu yüzden
dayanmaktadır.
Böyle bir süre daha ne yazık ki zavallı halk
Kutsal umutların üstünde horon oynayacak.

23

Bana bir şeyler çalmada yer sarmaşığı çiçekleri
Sessiz bir müzik küçümencik borularından.
Münzevi ayak seslerimdir benden dinleyecekleri
Hoşlanmazlar felsefenin korkunç sorularından.

Yürürüm yaban naneleriyle kır nergislerinin
Duyarak mutluluk gibi içimde taze düşlerini.
Zulmün görmüşüm en bayağısının, en pislerinin
Bağırma ağulu hançerler gibi gömülüşlerini.

Bundan bu çiçekler müziği bu sessiz müzik
Okşuyor onmayan yaralarımı ilâç gibi
Gündüz güneş, gece ay başımda taç gibi.

Gölgesinden dahi kaçarak o karadüşlerin
Gezmekteyim ülkesinde çiçeklerin ve kuşların
Kaatil doğa bile bana insanlardan bin kez daha
nazik.

hasan izzettin dinamo

RUHSAL MANTIK (2)

ahmet inam

a) Felsefi açıdan :

Kant, felsefesinde estetiğe özel bir yer verir. Ona göre, estetik algıda haz yatar, hazsa önemlidir. -Bk. Immanuel Kant'ın Felsefesi, Heinz Heimsoeth, İ. Ü. Ed. Fak. Yayınları, 1967- Eleştirmenin bakışına böylesi bir Kant'çı estetik tavrın karıştığını var sayarsak, yapıta nesnel bir tavır alması olanaksızlaşacaktır. Oysa, eleştirmenin yaptığı yapıtı kavrayabilmesi için bu tür bir tavır takınması gerekiyor.

Yalnız yapıtı algılama alanında değil, anlamdan değerlendirmeye giden mantık alanında da özneliz Kant'a göre, "Estetik yargı gücü", duyguya bağlı olduğu için öznelidir. Bilme, estetik davranışı bozar.

Burada önemli gözükken bir sorun ortaya çıkıyor : Eğer estetik tad yaşanırken yapıt bilinmiyorsa, bilindiği zaman da tad alınmıyorsa, eleştirmen yapıtı hem bilip hem nasıl tadacaktır? Bence bu sorunun çözümü, kendi ruhsal yaşamına dönük, bildiğiyle yaşadığının bilincinde eleştirmenlerin çalışmalarına bağlıdır. Sorun, yine, kendi öznelliğinin yerini bilmede düşümleniyor.

b) Ruhbilimsel açıdan :

Ruhbilimsel açıdan özneliz sorununa bakınca, kişiyi var kılan evrelerden birine inmem gerekiyor. Çocukluk dönemine. Çocuğun nesneyi kavrayışı ilginç. Çocuk hep kendi çevresinde dönen bir mantık içerisinde, benmerkezci -egosantrik- konuşmalarla yaşıyor. Çocuk çevresiyle büyüklüklerin yaptığı gibi doğrudan bir bildirişme içinde bulunmuyor. Başkalarını dinlerken her söylemeni anladığını sanıyor, sözcüklerin, kavramların

anlamına teker teker ineceği yerde, tümceleri bir bütün olarak kavriyor. Anlayamadığı sözleri dinlese bile anladığını sanıyor, onlara anlamlar yaşıyor. -Bak Jean Piaget, Çocukta Dil ve Düşünce, İ. Ü. Ed. Fak. Yayınları, 1938- İnsan düşünce olarak geliştikçe, bu bulanık bütünlerden tek tek kavramları kavramayı öğreniyor. Anlayamadığını yadsımıyor, ama burada öyle sanıyorum ki, insanın kökenine, "her şeye bir kulp takma" özelliği giriyor. İnsan bir bütün içinde düşünmeyi, karma karışıklıktan kurtulup kendini huzur dolu bir bütünlükte görmeyi istiyor. Edebiyat çözümlerinde insanın bu, bütüncü kafa yapısı çoğunlukla işe karışır. Yapıt, anlaşılıp çözümlenirken, sezdiğimiz ya da bilgimizle anladığımızı sandığımız ilk özelliklere göre diğer özellikleri yorumluyoruz. O kadar çok örnek çıkarılabilir ki, ben yeni eleştirmeye başlamış genç bir arkadaştan, bir de eleştirme sorunları üstüne düşünmüş, bu yolda deneyleri olan bir eleştirmenden örnekler vereceğim

Örnek I — "Bu üç imge bir arada şu görüntüyü rastlatmaktadır. Kalabalık bir şehirde buraya küçüklüğünden kopup gelen gencin, süslü gece kadınlarına bakarak aşka bir yön vermesi. Aşkı öğrenen gittikçe saflığını yitiren bir aşka alışan öğrenci durumundadır şair ya da insanı. Ama bahsettiğinin ruj olması ona bir çekince yaratıyor. Çünkü ruj uygarlıkla gelen bir süs eşyasıdır. Kim olsa çekinir ondan. Rujlu bir dudak güzeldir, ama öpmek, görmek zor, sakıncalıdır." -Yordam, Sayı 17, s. 38, 1968-

Burada önceden bilinen yaşantıdan -bu hem eleştirenin hem eleştirilenin yaşantısı olabilir- şiire iniliyor. Şiirden çıkılarak yaşantıya girilmiyor. Örnekteki mantık yapısı, aşk anlayışı eleştiri

yapan yazarın kendisindedir. Şiire öncelik tanımıyor. Yazar şiiri kendine uydurarak, önceden onda olanlarla ele alıyor. Gördüğünü sandığı bir kaç özellikten bütüne geçiyor.

Örnek II — "Gerçi mutsuz ezilmiş kişilerdir; ama Umutsuzlar Parkı'nın kişileri gibi ölümü beklemezler. Tersine, yaşamağa çalışırlar. Çünkü, içinde yabancı gibi yaşadıkları çevreyi değiştiremeyeceklerine inanır olmuşlardır. Umutları dirençleri kalmamıştır artık. Korkaklıklarının, güçsüzlüklerinin bilincine varmışlardır. Ağlamanın, yakınmanın da bir şeye yaramadığını görmüşlerdir. Onlar için sarılacak tek bir dal vardır şimdi : Umursamazlık. Yahut Umutsuzluklar Parkı'ndaki şu sözleri gerçekleştirmek :

**Ama elinizden ne gelir ki
Siz dolgun yaşamağa bakın günleri**

Nitekim Petrol'ün bu baskı altında yenilmiş aydınları çareyi aşka ve içkiye "sığınmak" ta bulurlar. -A. Bezirci, H. Cöntürk, **Turgut Uyar, Edip Cansever**, 1961, s. 81.-

Bu örnekte "umursamazlık" özelliği eleştirmene çarpıyor, o özellik açısından bütünlüyor diğer söylediklerini. "Nitekim" sözüne dikkat edilirse, şiir önceden düşünülmüş bir yere bağlama eğilimi daha iyi açığa çıkar.

c) Ruh hekimliği açısından :

Ruh hekimliği açısından "ego"nun yerini, yapısını anlamakla işe başlayabiliriz.

Aristo'dan bu yana geliştirilen mantık, düşünmeyi düzenleyen kuralların bütünü olarak anlaşılırsa, (Hegel, Sartre, Freud mantığı böyle görüyorlar.) mantığın düşünceden çıkan yapıp etmelerimize de etkide bulunan bir "egemen olma mantığı" -Bk. Herbert Marcuse, **Aşk ve Uygurluk**, May yayınları, 1968, s. 104 ve sonrası olduğunu düşünebiliriz. Oysa insanın, doğanın yapısına karşıdır bu mantık, insan kendine egemen olan bu güce karşı savaşır. Toplum insana, insan kendine bu mantığı uygulamayı zorlar. İnsanın "Yok bilinç" -Burada "unconscious" anlamında, "bilinç altı kavramını kullanmaktan kaçınıyorum. Bilinç altı sözü, bilinçte, sanki alt-üst biçimciliğine yol açan bir kavramdır. Freud ve ardından gelen çözümleyici -ruh bilimciler bu kavramı kullanmamışlardır. Eskiler doğru olarak "Laşuur" la karşılardı bu terimi.- baş kaldırıcıdır. Özellikle sanat alanında bu tür baş kaldırmayı görebiliriz. Edebiyat eleştirmenin, sanatsal bir tavır alışı olmayıp, nesnel bir bakışla yola çıktığını var sayarsak, bu mantığa baş kaldırışın ne gibi engeller yaratacağını sorabiliriz. Bunu, iki "bilimsel" eleştirmeden örneklerle göstereceğim. Örnekler, inceleme sonrası değerler alanında konuşmalar değil, onlarca "nesnel" olması gereken inceleme içinde geçiveren, "kendini inceledikleri nesne içine katmalar."

Örnekleri bizde gelişmemiş "nesnel" eleştiri alanında vermem, batıda bizden önceleri de-

mutsuz dünya türküsü

**cahit
irgat**

İşte öldü, oldu olan
Çıldırıldı cesetleri mahmuzlayan
Aç ırmaklar çatırdayan
İskeletler ağızları güneşli.

Bin pencere gözlerini
Sıcak kalçalar yangın yeri zifiri,
Yüzükoyun abanmış toprağa biri
Dünya otelinde bir adam
Ağlardı sabah akşam
Ve ermeni, ve yahudi, ve müslüman
Karıncalar meydanlara üşüştü
Atlar ürktü karıncadan.

Ağız kuru buruş buruş kefeni
Ne çağıranı ne türkü söyleyeni
Üstünde çimenlerin en serini
Yoğunlaşan iç karartan.

Sürüngeçler iç kemiren
Zamanı büyülemiş gezegen
Son nefesi, çıldırıldı tren
Akşam paramparça kara cam
İnsandan insana bulaşmış cüzzam.

Gecenin bıçakları ters bilenmiş
Anahtarlar kilitlerde pas tutmuş
Osmanlıdan bu yana titreyen erkek eli
Bundan böylesine açar çiçeği
Ve gencecikler vurulmuş.

İki kere iki dörtler yıkılan
Naklimekân edilen kadın pazarı
Ve ermeni, ve yahudi, ve müslüman
Çarpışmalar diyalektik
Ve düşmüşlük, kurtulmuşluk, iyilik
Kan kardeşlik susmuşluğu
Kara uyku.

Köpüklü at denizi nallarını unutmuş
Kıyıları ak gergedan şapka dolu
Mavi insan kılığı caddeleri akşamın
Ak gergedan sırtında gördüğüm kadın
Süti'nü veren söğüt dün öldü
Güneşe ver gözlerini bulurum seni.

İbrişim beyazlığı kızlığın
Bekâretin son perdesi
Rezaletler üstünde kırmızılığın
Bir ekmeğe parasına,
Akşam olmuş, olmasına
İçimizde bir şeyler bingıldayan solucan
Var bir dünya bir gereken özlenen
Var söz eden kandırmaca seslenen
Vermece yok almadadır beklenen
Mutluluklar erdemler olmamışları
Uysallığı getiren kurnaz parmak uçları
Nice soylar toprak olmuş sürüngen
Hastalıklar ve bitler doymamışları
Baş eğdirme çabaları, ustabaşları
Toprakta gelinmiş, toprağa dönüş
Olmuş düşmüş bir yemiş
Sen okyanus ben gemi
Bir dehâ gökçekimi, bir belâ yerçekimi
Adı kötü niceleri
Kefenlerin dikilmemiş cepleri
Torunlarınız öldürdüğünüz
Mezarlarınız gömdüğünüz.

Kimi binek, kimi yük, kimi aygır
İşi bitmiş atları kovmuşlar köy dışına
Ölüm bekleniyor mağrur
Bir düşünce salt, ne şikâyet ne kişneme.

Son kişneme yalvarıştır allaha
İnsanı şiir eden şiir yazıda
Dirilir yeniden şiirde hasta
Tarçın zencefil çay kokusu kahvede
Yaşayan sakat felçli düşünce
Bodur yolculuklar arpa boyu karınca
Sevinçler durgun suda masaldır
Kuru gonca sarı bahçe
Çekişen canda umut insandır
İşiğe varacaktır ağır.

nenmiş bu alanda özlenen çalışmalar yapıp yapılmadığı sorusunu getirebilir. O eleştirmenlerin, benim görebildiğim kadarıyla, özlenen ütopyik nesnellikten uzak oldukları açıktır. Bunda en büyük neden, kullandıkları toplumsal, ruhsal bilimlerin daha emekleme döneminde oldukları, yaşadıkları çevreyle, kültürle şartlanmalarıdır.

Örnek I — "Uzaklara çok dikkatli bakan bir gözün dona kalışı ve bu durumun aynı zamanda bulmamaya eşit oluşu ne güzel ifade ediliyor." -"Ne güzel" in altını ben çizdim.

Bu örneği, Cöntürk'ün **B. Necatigil, E. Cansever üstüne** (1964) adlı yapıtından aldım. Cöntürk bu çalışmasında "çözümleme" alanında iş görüyor. Değer yargılarından kaçınıyor. Nedense arada bir bu tutumuna aykırı, değerlendirmelerle ilgili çıkışlar olabiliyor.

Bezirci de Suut Kemal Yetkin üstüne olan bir yazısında ele aldığı yazara bakarken kendini de katıveriyor araya.

Örnek II — "Yetkin'in görüşlerindeki katılık uslubuna da geçiyor, kıvrak renkli bir özellik kazanmasını önlüyor onun. Duruk, tek düze (yeknesak) bir kimliğe bürünmesini sağlıyor. Ayrıca dilin düşünle, duyarlıkla beslenen sıcak esintiyle canlanmasını engelliyor. Kuru, soğuk bir havayla tıkanmasına yol açıyor. (Okadar ki, sanırım beni bile etkiledi bu hava, kalemim zorla yürüyor. Hiç bir yazımda böyle sıkılmadım, güçlük çekmedim. Yazımın Yetkin'in yazılarına benzeyeceğinden korkuyorum.)" -**Bilimden Yana**, 1963, s. 51-

Olasılığı yok mudur kendimizi katmaktan kurtulmanın? **Bence** yoktur. Edebiyat bilimcisi bile olsak, tavır alışımız ve ruhsal bağlanışımızla nesnel gibi gözükten incelemelerin içine kendimizle giriveririz. Söz gelimi, bir şeyi açığa çıkaracağına inandığımız istatistiksel saptamaların, şiirde, öyküde sözcük saymanın uğraşında bile olsak, bütün bu işlemlerden sonra varmak istediğimiz doğruluğun mantık açısından geçerliliği her zaman tartışılabilir.

Bu konuda Bezirci öfkeli bir eleştirmendir. M. Fuat'ın antolojisi için yaptığı incelemelerde -Bk. **okudukça**, 1967- özlül yan olmadığını var saysak bile, bu incelemelerin, M. Fuat'ın Bezirci'yi onca o denli önemli yazılarının arasından yalnızca bir yazısıyla antolojisine alıvermiş oluşundaki yeri sorulabilir.

d) Toplumsal ruhbilimi açısından :

Toplumsal-ruhsal gözlüğümüz, insanda inanç ve kanıların nasıl doğduğuna çevrilerek, insanın gündelik yapıp etmelerinde kuru mantıksallığın olamayacağı görülebilir. Her yapıta, her edebiyat olayına nesnel düşeceğimizi söylemek biraz saf dillik olur. İnsanın temel var olma gereksinmesi, toplumsal ruhbilimcilerin diliyle "güdülenme" edebiyat alanında bizi bir takım insanların yanında, bir takımlarının karşılarına düşürebilir. Edebiyatın ruhsal heyecanı içinde eleştirmenin bilimsellik adına mızımlık etmesi, hiç te bağış-

lanabilecek bir durum değildir. Eleştirmenin fizik bilimcisi gibi bir yaşayışı yoktur. O değerlendirme bağlamında, ahlaksal alandadır. Özne eleştirmeni bir falcıya, çözümleyici eleştirmeni elindeki araçlarla gözlem yapmağa çalışan bir meteoroloji uzmanına benzetilebilir. Falcılar belki meteoroloji uzmanlarından daha çok tutturabilirler, buysa, bu çağda falcılığın yeğlenmesini gerektirmez.

e) Mantıksal açıdan :

Mantıksal bakışımıza genel olarak dilde kullanılan önermelerin çözümlemeleriyle başlayabiliriz. (Bu konuda bkz. Cemal Yıldırım, **The Logic of Value Judgements**, O.D.T.Ü. Fen ve Ed. Fak. Yayınları, 1965)

Önermeleri -Statements- betimleyici, niteleyici, değerlendirici önermeler olarak üçe ayırabiliriz.

Betimleyici önermeler olduğu gibi duyu verilerine dayanan önermelerdir. Buradaki "betimleme"yi edebiyatta özneliğin karıştığı betimlemeden ayırmak gerekir. "Biber acıdır.", "Kâğıt beyazdır.", "Hava sıcaktır." gibi önermeler olduğu gibi nesnel gerçeklikten çıkan önermelerdir. Eğer bir illizyon ya da hallüsinasyon içinde değilseniz, bunlarda değerlendirmeler yoktur.

Niteleme önermelerini ikiye ayırabiliriz. Bunlardan bir bölümü gerçekten çıkan karmaşık özellikleri gösterirler. "Bu kalem koyu kırmızıdır.", "Şu dağ yüksektir." gibi. Burada "koyuluk" karmaşık -kompleks- bir niteliktir. Hangi derecedeki kırmızıya koyu kırmızı deriz? Ne kadar yükseklikteki dağa yüksek dağ deriz, iki bin üç bin metre mi, yoksa daha mı yukarı? Bu tür önermeler ahlaksal değildir, nesneyle ilgilidir ya, **kesin** değildir. Sizin koyu dediğiniz kırmızıya, yüksek dediğiniz dağa ben karşı çıkar, tersini söyleyebilirim. Bu tür nitelendirmede, bir ölçü konması, bir tanım yapılması gerekir. Örneğin, "yüksekliği bu kadar olan dağa "yüksek dağ", dalga uzunluğu şu kadar olan renklere "koyu kırmızı" denir" gibi.

İkinci öbeğe giren niteleme önermeleri bir çırpıda doğruluğu ya da yanlışlığı anlaşılacak, nesnel önermeler -herkesin üzerinde doğruluk değeri için anlaşılması- değildir. "Bu eleştirmen **usta** eleştirmendir.", "Bu yazar **iyi** yazardır." gibi. Burada "ustalık", "iyilik", nesnel duyu verilerine dayanan bir nitelik değildir ya, eleştirmen ve yazar gerçek dünyada var olan nesnelere dir.

Salt değerlendirmeler alanında kullandığımız önermelerin duyu verileriyle doğrudan bir alıp vereceği yoktur. "Toplumcu sanat iyidir", "Adalet mülkün temelidir" gibi.

Edebiyat eleştirisinde kullanılan önermeler son iki bölüğe girer. Bana kalırsa, duyu verilerinden, dıştaki gerçeklerden uzak bir eleştirme önermesi yoktur. Metin eleştirisinde doğrudan doğruya yapıyla karşı karşıyayızdır, yapıtınsa fiziksel bir varlığı vardır.

Öten kuştur açan daldır
Deliye döndü fıskırdı süt
Çekişen canda umut
İnsandır.

İnsan külçe yamalı bohça
Kara elde kara akça
Paslı nallara takılmış gece
Kara yılan sabahlara tırmanan.

Beni insan bilsin insan
Ne tutsağım ne hürüm
Ne selâmın ersin bana
Ne selâmım varsın sana
Çiçekle de taşlama
İncinirim ölürüm.

Uyuz
Kuduz,
Salyalı ağız
Yıldız sessiz
Kimsesiz
Çiçekle de taşlama
İncinirim ölürüm.

Yağmur yağıyor eğri
Irgatlar yönetiyor vinçleri
O rihtimde bu meydana
Katı ve sert bir anı akan sıcacık kanda
Sarmaş -dolaş kilitli
Göz çapaklı urba bitli
Karanlıkta akşam üstü
Karanlıkta akşam üstü
Gelir kapımı çalar
Gelir kapımı çalar
Elinde bir kova su
Elinde bir kova su
Bir elinde testeresi
Bir elinde testeresi
Ölüm kokar derisi
Ölüm kokar derisi
Gökte güvercin sürüsü
Gökte güvercin sürüsü
Zeytin dalı gagası
Zeytin dalı gagası
Dört nala parlar atlar
Dört nala parlar atlar
Yangın yeri bulutlar
Yangın yeri bulutlar
Gecede baş ağrısı
Gecede baş ağrısı
Bir elinde kovası
Bir elinde testeresi
Suya düşer gölgesi
Suya düşer gölgesi
Dirisi değil ölüsü

Dirisi değil ölüsü
Dilde ölüm türküsü
Dilde ölüm türküsü
Gecede ölüm korkusu
Gecede ölüm korkusu
Ağaçlarda küme küme susmuşluk
Ağaçlarda küme küme susmuşluk
Omuzlarda yorgan döşek yolculuk
Omuzlarda yorgan döşek yolculuk
Kan batağı terden kandan
Kan batağı terden kandan
Saç dipleri yılan çıyan
Saç dipleri yılan çıyan
Alaca karanlıkta ezan
Alaca karanlıkta ezan
İşte öldü, oldu olan
Alaca karanlıkta çan
Alaca karanlıkta çan
Gelir kapımı çalar
Gelir kapımı çalar
Dövünen dönen insan
Dövünen dönen insan
Bir elinde kovası
Bir elinde testeresi
Ölüm kokar derisi
Dört nala parlar atlar
Küsmüş ağıyor halklar
Dilde ölüm türküsü
Gecede ölüm korkusu
Alaca karanlık sokaklar
Sokaklar dolusu insan ölüsü
Susmuş halklar, küsmüş halklar
Gecede kan kokusu
Gecede kan kokusu,
Bir dünya türküsü
Bir dünya türküsü.

II

Katı sesler geliyor suskun: topraktan
Buzlardır çatırdayan
Donmuş tohum, paslanmış kin
Kan kırmızı her yanında dünyanın.

Insandan insana bulaşmış bilim
Küsmüşlüğü yeryüzünün kaskatı berrak
Kopmuş düğüm akmış lehim
Ölümün ta kendisi tohumu donmuş toprak,
Aç toprakta donmuş tohum
Buzul'a girmiş gemi kani kurumuş insan.

Buz tutmuş atlar mahmuzlanan
Haritalar çiziyor ayaydınlık karda kan
Kutsal tohum kutsal insan
Kan kırmızı her yanında dünyanın
Katı sesler geliyor donmuş topraktan.

Mantığımız değerlendirme işleminde nasıl çalışır? Nasıl çalışmalı? Önce, değerlendireceğimiz şeyin yanında değer ölçülerimiz olmalı.

a) Değer ölçülerimiz yargılayacağımız şeyle ilgili olmalı. (Edebiyat yapıtını hukuk ölçüleriyle değerlendiremeyiz.)

b) Ölçünün anlamlılığı, iç tutarlılığı araştırılmalı. Ölçümüz kendi içinde tutarlı mıdır? Söz gelimi toplumsallık ölçüyse, toplumsallığın edebiyatta ve insan yapısındaki yeri araştırılmalı, edebiyat yapıtı için ölçü olma özelliği saptanmalı.)

c) Ölçünün incelediğimiz yapıya ne derece uygun düştüğünü araştırmalıyız. Örneğin, toplumculuğun edebiyat yapıtında iyi bir niteliği taşıdığına inanıyorsak, bu ölçünün ele aldığımız yapıya uyup uymadığını yoklamalıyız.

d) Ölçünün uygulanmasında mantıksal çıkarımların geçerliliği saptanmalı. Bir uydurma örnek vereyim.

Bütün toplumcu yapıtlar iyidir. (Ölçü)
X yapıtı da toplumcudur. (Toplumculuğun saptanması)

Öyleyse : X yapıtı iyidir. (Sonuç, değerlendirme)

Burada dedüktif bir akıl yürütme içindeyiz. Mantıksal açıdan bu çıkarsama geçerlidir.

Acaba eleştirmelerde hep böyle mantıksal sağlamlık içinde miyiz? Vereceğim örneklerle düğülen mantık yanlışlarını göstereceğim. Örnekleri, böylesi mantıksal yanlışlıklar taşıdıkları için suçlayacak değilim, amacım edebiyat eleştirmesinde felsefi anlamda mantıksallığın kolay kolay gerçekleşemeyeceğini söylemek.

Mantık yanlışlarını üç kümede inceleyebiliriz.

- 1 — Biçimsel yanlışlıklar,
- 2 — Sözselsel yanlışlıklar,
- 3 — İçerik yanlışlıkları.

1 — Mantıksal çıkarsama yanlışlarıdır bunlar. Mantıksal çıkarsamalarda -dedüktif alanda- eğer öncüller doğruysa, sonuç yanlış olamaz. Öncüller yanlışsa sonuç doğru da olabilir, yanlış da. Örneğin, Cöntürk, bir tartışmada mantığın bu ana ilkesini bilmemezlikten geliyor, amacına varmak için. "Görülüyor ki Mazlum'un çıkış noktası yanlış. Öyleyse vardığı sonuçlar da yanlıştır. -Yeni Dergi, Ağustos, 1965-

2 — Sözselsel yanılgıdan kurtulabilmek için, eleştirmen kullandığı kavramları elden geldiğince nesnel tutmalı, gereksiz şairenelikten belirsiz söz yığınlarından kaçınmalıdır. Örneğin : "Yörüngesini kendi eksenini etrafında, kendi kendine oluşturur. Şiirin dışı düzgün geometrik biçim, içi sonsuz boşluktur." -Yordam, sayı 18, s. 40, 1968- Şairin şiirini şiirsel, eleştirme dilinin uzatılmasında, belirsiz benzetmelerle anlatmak (Altını

çizdiğim kavramlara bakınız.) İlk amacı açmak, göstermek olan eleştiriciyi bir yere götürmez.

3 — Kavram bulanıklığından doğan düşünce yanılmalarına bir örnek : "Ayrıca 'genel yanının zayıflığına karşılık 'özel' yanın çekiciliğine de parmak basalım. Öyle olmasaydı, hikâyeler hiç mi hiç bizi etkileyemez, yüreğimizde burkuntular, beynimizde yankılar yaratmazdı" -Bezirci'nin Tosuner üstüne yazdığı, Papirüs, sayı 36, 1969-

Örnekteki mantık işleyişi şöyledir :

Yüreğimizde burkuntular, beynimizde yankılar yaratan yazılar "özel yönden" çekicidir.

Elimizdeki yazılar da yüreğimizde burkuntular, beynimizde yankılar yaratıyor.

Öyleyse : Elimizdeki yazı "özel yönden" çekicidir.

Daha açıklığa varabilmek için "yürek burkuntusu" ve beyinde yankılar yaratılmasını A ile, "özel" yönden ilgi çekici olmayı B ile göstereyim. Yukarıdaki ilk önerme, "A, B dir" biçimine girer. İkinci önermede de elimizdeki yazıyı "C" ile gösterirsek, önerme simgesel olarak şu kılığa girer : "C, A dir." Akıl yürütmenin, tasımın -kayas- tümünü, harflerle

A, B dir

C, A dir.

Öyleyse :

C, B dir.

biçiminde gösterebiliriz ki, mantıkça geçerlidir.

Burada "A" harfiyle gösterdiğimiz "yürek burkuntusunun beyin yankılanmasının" ölçüsü nedir? Eleştirmen, bendeki böyle bir ruh durumunu anlayabilecek midir, "sende yürek burkuntusu beyin yankılanması var, o halde 'özel' yönden yaptığını çekicidir" diyebilir mi?

"A" ile gösterilen, ruhsal, karmaşık bir olgudur. Özneldir. Belirlenmesi, dil açısından açığa çıkarılması zordur. Ben hangi ruhsal durumlarda "yüreğim burkuluyor, beynim yankılanıyor" diyebileceğim? O zaman, "A" harfinin karşılığı belli bir ruh durumundan söz edemeyiz. Herkesin özel dünyasına etkili olacak olaylar başkadır. Sizin "A" dediğinize ben başka bir ad, söz geli mi "D" diyebilirim. Örneğin bende acıma uyardıran yapıtlar "özel" yönden ilgi çekicidir derim : "D, B dir." o zaman tasım şu kılığa girer :

D, B dir.

C, A dir.

Öyleyse :

C, B dir.

Kolayca görüldüğü gibi, tasım geçersizdir mantık açısından, sallantıdadır. Bu öncüllerden bu sonuç çıkmaz, ama araya ruhsal mantık girerse o başka.

Ayaydınlık gece vakti uyan
İnsandır çatırdayan
Donmuş tohum paslanmış kin
Kan kırmızı her yanında dünyanın.

Yarı batmış omurga yırtık yelkenli
Ayaydınlık gece vakti
Hayvan sürüleri türedi
Korkunç yeledi
Buz tutmuş atlar mahmuzlanan
Kandır sızan kandır sızan
Dünyamızın her yanından
Dünyamızın her yanından
İnsandır çatırdayan
İnsandır çatırdayan.

III

Bin güvercin bir adımdan korkusu
İnsan mı ne çöp tenekesi
Sapsarı gün, yaşam sapsarı
Meydan oldu ana mezarı.

Kırıldı saksı koptu sardunya
Sapsarı gün sapsarı dünya
Altı litre kan mı ne akan dipdiri
İsâ'dan önce İsâ'dan beri.

Geceden korkuyor günü seviyor arı
İsâ'dan önce İsâ'dan beri
Son moda iskeletlerde çaputlar
Ölüm katarları tabutlar.

Soyulmuşlar ve açlar delik deşik mezarlar
Kurban bayramları kanlı pazarlar
İsâ'dan önce İsâ'dan beri
Yorgun atlar çekiyor arabaları.

Sevememek ah bir öğle sıcaklığında seni
Doya doya insan insanı
Sevememek ah sevememek
Vuramamak yumruğu vuramamak
Murdarlığa boyun eğmek
Ekmek ekmek diye ölmek
Bir elinde kovası
Bir elinde testeresi
Ölüm kokar derisi
İşte öldü oldu olan
İnsandan insana bulaşmış cüzzam.

Cahit IRGAT

YENİ MEVSİMİN İLK SERGİLERİ

kaya özsezgin

Ankara'nın kalorifer dumanına boğularak grileşen ve matlaşan havasıyla birlikte, sergi salonları -ya da daha yerleşmiş deyimle galeriler- yeni sergilerle, kapılarını bir bir açmaya başladılar bile. Resim sergilerinin açılış günlerinde, bir araya gelip konuşma fırsatı bulamamaktan yakınan sanatçılar, sanatsever aydınlar, bir görevi yerine getirmek için saygıdeğer bir titizlikle çağrı kartında yazılı saate yetişme çabası gösteren resmî niteliğe sahip kişiler, ellerine kokteyl kadehleri, yeniden bir araya gelmenin sevincini paylaşacaklar. Uzak, ya da yakın her tanıdığı ve dosta, bir merhaba yetiştirmenin, yetiştirebilmenin telâşıyla, o gruptan bu gruba koşulacak; bu arada nice anlamsız ve gerekçesiz kırgınlık ve öfkeler tazelenecek, bir o kadarı da yatışmaya yüz tutacak. Hafif kahkahalar ve alaylı tebessümlerle, birtakım kişiler söz konusu edilecek, ayaküstü de olsa, kesin ve onaylı değerlendirmelere geçilecek, klişeler üstüne konuşulacak. Tabii bütün bunlardan zaman ve fırsat bulunursa, duvarlara, görücüye çıkmış genç kızlar gibi sıram sıram dizili resimlere de şöyle bir göz atılacak.

Ya, belli belirsiz bir biçimde dudak kıvrılıp geçilecek, ya da o resimler vesile yapılarak daha başka resimlere atlanacak.

Hep düşünmüşümdür; açılış günlerinin kalabalığı ve sıkışıklığı dağıldıktan sonra, bir hafta,

on ya da onbeş gün süreyle açık bulundurulan sergilere, yeniden ve somut bir ilgiyle ikinci kez gidip görme isteğini kaç kişi duyar? böyle bir çabanın gereğine kaç kişi gerçekten inanır? İyimser bir değerlendirmeye de olsa, bu soruya olumlu sayılabilecekler bir karşılık vermek oldukça güç. Açılış günlerinde sergi salonlarını tika basa doluran çağrılı kişilerin çokluğuna bakıp da, o serginin geniş bir ilgiyle karşılandığı konusunda, basına da yansıyan iyimser sonuçlara varmak, bu bakımdan çoğu kez yanıltıcı oluyor. Aslında, resim sergilerine halkın geniş ilgisini çekme konusunda, gerekli ortamın yaratıldığı da öne sürülemez kolay kolay.

Bu ilgiye öncülük edecek okul sıraları, yozlaşmış bir sistemin çarkları arasında, öğrenciye sanat zevk ve bilincini aşılacak, bu zevki ve bilinci sürekli olarak canlı, dinamik bir temel üzerinde tutacak yerde, tam tersine, bundan uzaklaştırmak için birtakım yanlış ve tutarsız uygulamalara sahne olmaktadır. Devletin, şimdiki durumda, açık-seçik ve hedefleri önceden belirlenmiş bir kültür politikasından yoksun bulunması da, erginlik çağına ulaşmış, cebine diplomasını koymuş nice okur-yazar kişinin kafasında, ayakları yere basmış bir kültür sorununun yer etmesini önlemiştir. Resim sanatını, bu genel kültür sorunundan ayırmak zaten mümkün değildir. Nereden

nereye? Amacım, mevsimin ilk sergilerinden söz açmak, onların iyi ve kötü yanlarına değinmek olduğu halde, sözü kültür sorununa getirdik. Kuşku yok ki, bu sorun kısa bir yazının dar sınırları içinde irdelenerek bir konu değil.

Sergilere gelince, geçtiğimiz iki ayın en ilginç gösterisi, Devlet Güzel Sanatlar Galerisinde düzenlenen Millî Kütüphane koleksiyonundaki resimler sergisiydi. Önceki yıllarda açılmış çeşitli sergilerden kütüphaneye satın alınmış 43 tabloyu kapsayan bu sergi, resmimizin son yıllardaki gelişmelerini, bütünüyle olmasa bile, oldukça önemli bir bölümüyle yansıtıcı nitelikteydi. Devlet galerisinin bu koleksiyona sahip çıkarak, daha önce de sözü edilmiş olan Ankara müzesinin çekirdeğini meydana getirmesi, özlenen bir çabanın gerçekleşmesi anlamını taşıyabilir. Hemen belirtelim ki, sergiler nedeniyle satın alınan bu tablolar arasında, resmimizi yetkiyle temsil edemeyecek resimler de yok değil. Müze konusu, bütün ayrıntılarıyla ve ciddi olarak ele alındığında, bu türlü resimlerin ayıklanması, ya da aynı ressamların daha başarılı resimlerinden yeni seçmeler yapılarak kaliteli bir düzeyin saptanması beklenabilir. Tabii bu konuda bir iyiniyet söz konusuysa...

Fahir Aksoy'un, Or-An Yapı ve Endüstri Merkezi salonunda bir araya getirdiği resimlerinin çoğu, geçen sergilerinden bildiğimiz, tanıdığımız resimlerdi. Dünyayı ve insanları, her türlü bağnaz ve sınırlı yöntemlerin tüm dışında, olağanüstü bir içtenliğin penceresinden seyreden ve oradan aldığı izlenimleri, birçoklarına garip ve anlaşılmaz görünen soylu bir acemilik içinde kotarıp biçimlendiren Fahir Aksoy için, kişisel bir resim söz konusudur. Bir yandan, Ferit Edgü'nün belirttiği gibi "herkesin resim yapabileceğini somut olarak göstermek"le kalmıyor, öte yandan kimi resimleriyle "nice bilgilerin, nice ustalıkların eserlerini aşmasını" da biliyor. ("Yeni Edebiyat", sayı :II).

Ankara Galerisinde, 1968-70 yılları arasında çalıştığı pastel resimlerini sergileyen **Fethi Arda'nın**, geçen yıl Sanat Tenkitçileri Cemiyeti tarafından düzenlenen gençler arası resim yarışmasında mansiyon kazanan resmini ve daha önceki yağlıboya çalışmalarını gördükten sonra, olumsuz düşüncelere varmıştım. Birkaçını sergisinden önce de bildiğim pastel resimlerinin tümünü, Ankara Galerisinin derli toplu salonunda bir arada seyrettikten sonra, yargımda acele davranmış olduğumu anladım. Fethi Arda, duyarlığı olan ve pastel malzemeyi sözcüğün tam anlamıyla ressamca kullanmasını bilen bir sanatçı aslında. Üst üste sürülmüş renklerde yaşayan, devinen, seyirciyi kolayca kendine çekebilene plâstik yetkinlikler var. Üstelik Arda, bu yetkinlikleri, bütün pastel resimlerine eşit oranda dağıtmasını beceriyor ve böylece giderek bir bütünlüğe ulaşıyor. Ne var ki bu bütünlük, resmin yüzey dokusu altında soluk alıp veren somut ve inandırıcı bir öz'le her zaman bir-

leşemiyor. Ya da şöyle diyelim : Fethi Arda, kendisini o resimlere iten nedeni, somut bir biçimde yansıtamıyor bütün resimlerinde.

Fethi Arda'nın özellikle pastel resimlerinde o engeli de giderek aşacağını, sayılı pastel örnekleriyle yarına da kalabileceğini sanıyorum.

Melih Soley, iki yıl önce açtığı ilk sergisinden bu yana, sıkı bir çalışmaya girdi ve geçtiğimiz ayın ilk günlerinde ikinci sergisini de düzenledi. Çoğunluğu peyzaj resimlerinden meydana gelen bu sergi, Soley'in ilk sergisine oranla daha belirli ve net bir çizgiyi saptamıyor değil. Başka bir deyişle, resim yapmanın tadına daha yoğun bir biçimde vardığını belgeleyen resimler yer alıyor bu sergisinde. Doğadan alınmış birtakım zevkli izlenimleri, yeşillerin ağır bastığı bir paletle boyamanın ötesinde, getirdiği ve söylemek istediği nedir Melih Soley'in? Önemli olan, bu sorunun karşılığıdır. Bana öyle geliyor ki, henüz kendi resmini yapmış değil. Kafasında biçimlenen ve bugünkü resim ortamına yabancı düşmeyen dinamik bir eğilimin örneklerini görünceye kadar izlemek gerekiyor Melih Soley'in resimlerini.

Bir de 6 yaşında **Mehmet Aksoy'un** resimleri vardı Türk-İş resim galerisinde. Yüreklandırılmış ve çalışmaya, yaratmaya yönetilmiş çocuk duyarlığının değişik resimlerini veren Mehmet Aksoy'un sergisinin açıldığı sıralarda, -bir raslantı eseri- ressam Cemal Bingöl'ün 1940'larda Yozgat Ortaokulunda ve Hasanoğlan Köy Enstitüsündeki öğretmeniği sırasında, çocuklara yaptırdığı resimleri de görmek olanağını buldum. Ankara'da mevsim sonlarında açılacak olan okul sergilerindeki çocuk resimleriyle, -bu arada Mehmet Aksoy'un resimleriyle- zamanında bir hayli de ilgi toplamış olan bu resimleri, ister istemez karşılaştırmak zorunda kaldım. Bu zorunluğa beni götüren başlıca neden, birincilerde otomasyon çağının o kanıksatıcı tekdüzeliliğine kurban giden ve pek çoğu yaşanmadan yapılmış bir boya yığını yansıtan özellikler bulunmasına rağmen, ikincilerde, yani Cemal Bingöl'ün yaptırdığı resimlerde ilkel ve bozulmamış bir dünyanın sırlarını görmektir. Bu ayırmada rol oynayan başlıca etken neydi? Çocuk resimlerini değerlendirebilen bir hocanın çabası mı? Yoksa, çevresini ve yaşadığı hayatı gerçekten bilen Anadolu duyarlığının payı mı? Belki de her ikisi.. Diyeceğim şu ki, çocuk resimlerinden murat, rasgele birleştirilmiş birtakım renk ve biçim karmaşasından, çocuk dünyasıyla ilişkisi olmayan biçimsel anlamlar çıkarmak değil, tersine, o dünyanın resme yansıyan somut yaşantılarını bulup çıkarmaktır. Çocuk resmi bu yaşantıdan yoksun oldukça, biçimsel zevkler adına "mevhum" yeteneklerin varlığında direklemek, çocuğu yokuşa sürmekten başka bir anlam taşımaz.

Küçük Mehmet Aksoy'un, çocuk bilincine sahip çıkıp çıkmayacağını da zaman gösterecek elbette.

Fotoğraf : Ara GÜLER

T. DİL KURUMU'NUN OYUN DALINDA BAŞARI ÖDÜLÜNÜ ALAN "AZİZ NESİN"LE BİR KONUŞMA

selma
tükel

Türkiye'nin dünya çapında ün yapmış ilk güldürü yazarı AZİZ NESİN, "ÇİÇÜ" adlı kitabıyla Türk Dil Kurumu'nun oyun dalında başarı ödülünü kazandı. 1956 yılındanberi birçok uluslararası yarışmalarda birincilikler alan, kitapları yabancı dillere çevrilen Aziz Nesin, yıllar sonra Türk Dil Kurumu ödülünü kazanmasını "sıra ancak bana geldi" şeklinde yorumladı.

"1957 yılındanberi bu yarışmaya katılırım. Ödülünü kazanmadan ölmek için inat etmiştim" diyen ve şimdiye kadar yazdığı kitapların sayısı 54'ü bulan Aziz Nesin'le, ödül aldıktan sonra şöyle konuştuk...

SORULAR - KARŞILIKLAR

— Ününüzün daha yaygın olduğu "güldürü" alanında Türk Dil Kurumu ödülünü almamanızı nasıl yorumluyorsunuz?

— Hiçbir yorumda bulunmuyorum. Bu, o zamanki, yargıcalar kurulunun ölçüsü ve beğenisine bağlı bir iştir.

— Daha önceki yıllarda Türk Dil Kurumu yarışmasına eser gönderdiniz mi? Örneğin hangilerini?

— 1957 yılındanberi her yıl Türk Dil Kurumuna eser gönderirim. 1957, sonra onu izleyen 1958, 1959 yıllarında özellikle "Zübük" adlı romanım, "Biraz gelir misiniz", "Bir şey yap Met"

adlı oyunlarım, "Namus gazi" adlı hikâye kitabımla kazanamayınca, Türk Dil Kurumu ödülünü kazanmadan ölmek için inat etmişim. Türkiye'de yazar sayısı az olduğuna göre her yazara sıra gelecek demektir. Bana sıra biraz geç geldi. Hepsisi bu kadar.

— **ÇİÇÜ adlı oyununuzla ne anlatmak istiyorsunuz? ÇİÇÜ'yu anlatırmısınız?**

— Çiçu'yu 1950 yılında paylaşapısı cezaevinde yazmışım. Ben şu kanıdayım ki, Çiçu oyunumu 1970'de değil de, örneğin 1956'da dil kurumuna gönderseydim, bu ödülü kazanamazdım.

— **Neden kazanamazdınız?**

— Öbür yapıtlarımla neden kazanamadımsa ondan. 20 yıldan beri birçok duvarları aşıyoruz. Ne var ki, duvarları yıka yıka aştığımız için de çok yoruluyoruz.

ÇİÇÜ'NUN UZUN ÖYKÜSÜ

1962'de Ulvi Uraz tiyatro kurmak istiyordu. Parası olmadığı için de topluluk kuramıyordu. Benden tek kişilik bir oyun olup olmadığını sordu. Ben de dosyalarımın arasında Çiçu'yu buldum. Yazmam için üsteledi. Çiçu'yu yazmağa başladım. O sırada Almanya'da Schwerin Devlet Tiyatrosunda, "Biraz Gelir misiniz" sahneye konuluyordu. Benim ve eşimin uçak biletini göndererek bizi prömiyere çağırışlardı. Çiçu oyununun da bitmesine pek az kalmıştı. İlk kez büyük zorlukla pasaport alabildik. Karım "hemen gidelim" diyor, Ulvi Uraz'da "aman oyun bitsin" diye üsteliyordu. Söz verdiğim için, oyunu bitirmeden gidemezdim. Oyunu bitirmeden bir gün önce, 21 Mayıs Talat Aydemir olayı oldu. Sıkı yönetim ilân edildi, Hava alanına gidince, tam uçağa binecekken verdikleri pasaportu geri aldılar. Ve ben ÇİÇÜ oyununu yetiştirmek yüzünden bir gün geciktiğim için" biraz gelir misiniz" adlı oyunumun Almanya'daki prömiyerinde bulunamadım.

İNSAN YALNIZLIĞI

— **Çiçu'nun ana teması nedir?**

— Çiçu'nun tek kahramanı erkektir. Burada anlatmak istediğim, insan yalnızlığı, insanın yalnızlıktan nasıl kurtulacağıdır. Hepimiz az yada çok, yalnızlıktan yalnız bırakılmaktan, kalabalık içinde yalnızlık çekmekten yakınıyoruz. Herkes yakınlığına göre, demek ki hepimiz bundan suçluyuz. Özellikle, karıkocalar yalnızlıktan yakınırlar. Hiçbir zaman eşlerinin, dostlarının, arkadaşlarının, başkalarının yalnızlıklarını üstlenmedikleri için kendileri de yalnız kalmağa hükümlüdürler. Hem başkalarının yalnızlığını bölüşmek, hem de yalnız kalmamak için bu olanaksızdır. Oyunun teması aşağı yukarı bu...

— **Şimdiye kadar pek çok ödül aldınız. Dil Kurumu ödülüne kadar, ödül alan eserleriniz ve aldığınız ödüllerini sayar mısınız?**

— İlk aldığım ödül, "Fil Hamdi" kitabımla, 1956 yılında İtalya'da uluslararası mizah yarışmasında kazandığım "Altın Palmiye" dir. Siz o olayı, çok iyi bilirsiniz. O zaman siz, "20 nci Asır" dergisi adına benimle röportaj yapmıştınız. Demek ki, o zamandanberi ikimiz de 16 yaş gençleşmişiz. Belki siz 20 yaş gençleştiniz.. "Kazan töreni" adlı kitabım 1957 yılında gene yarışmada birincilik aldı. Böylece, ikinci defa olarak bir altın Palmiye" daha kazandım. Daha sonra, İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin "Fıkra" yarışmasında "Atatürk'le Konuştum"la birincilik aldım. "Vatani Vazife" ile, 1967'de Bulgaristan'da yapılan uluslararası mizah yarışmasında birincilik olarak "Altın Kirpi" kazandım. 1968 yılında, MiNiyet Gazetesinin "Karacan Ödülünün", "Karagöz" yarışmasını kazandım 1969 yılında da, Moskova'da yapılan uluslararası mizah yarışmasında birincilik olarak "Krokodil" ödülünü aldım.

TİYATRO TEKNİĞİNİ USTALIKLA KULLANANLAR

— **Genellikle Türk Tiyatrosu hakkındaki düşüncelerinizi ve sizin Tiyatro'ya getirmek istediklerinizi anlatır mısınız?**

— Türk tiyatrosunda son beş on yıldan beri büyük atılım var. Grafik gittikçe yükselmektedir. Her oyun yazarı ayrı ayrı türlerde bir önceki eserlerini aşıyor. Bu arada, hiç tiyatro tekniğini bilmeyen, ama türlü nedenler yüzünden oyunları oynanan, hat-ta tutunan oyun yazarları da var. Bu oyunların tutunmalarını, iyi iş yaptı ölçüsü olarak alıyorlar. Oysa tiyatro tekniği bilinmeden yazılmış bu oyunlar gibi, birkaç yıl sonra rağbetten kesinlikle düşecektir. Edebiyat türlerinin içerisinde tekniğin bugün en ağır bastığı tiyatro dalıdır. Gün-gör Dilmen, Turan Ofazoğlu, Haldun Taner, Orhan Asena, Asiyeye Nasıl kurtulur"la Vasif Öngören, Sermet Çağan kendi türlerinde tiyatro tekniğini ustalıkla kullanan ve Türk Tiyatrosunu yücelten oyun yazarlarıdır.

Ayrıca, bizde oyun yazarlığı geliyor. Tiyatro kuramcılığı ve tiyatro tarihçiliği de geliyor. Belki içinde yaşadığımız için farkında değiliz. Ama Metin And, Özdemir Nutku, Niyazi Akı tiyat-ro alanında çok başarılı işler ortaya koydular.

AZİZ NESİN SEZONU

— **Bu yıl hangi oyunlarınız, hangi tiyatrolarda oynanacak?**

— Bu yıl bir furya oldu. Çok eskidenberi oyun yazdığım halde tiyatrolar oyunlarımın pek iltifat etmiyorlardı. Ama oyunlarım dış ülkelerde oynanıyordu. Bu yıl 5 oyunum birden oynanacak. Ulvi Uraz'da "Hadi Öldürsene Canı-kom", Kenterler'de "ÇİÇÜ", oynanacak. Ankara'da Çağ Tiyatrosunda "fırçacılarla, düdüklü savaşı" adlı oyun, Kadıköy İl Tiyatrosunda "Barbaros"un torunu yada karagöz'ün kaptanlığı", Üsküdar Kardeşler Tiyatrosu da "Toros Canavarı"ni oynuyorlar.

— **Elde başka hazırlıklarınız var mı?**

— Elde bitmiş 8 oyunum var. "tut Elimden Rovni", "Bir Küçümencik kişi", "Yabancılar Kurtarır" gibi bitmiş oyunlarımın yanısıra, hazırladıklarım var.

ispanya üzerine yiğitleme

**"con los cuatro batallones
que a madrid estan defendiedo
va toda la flor de espana
la flor mas roja del pueblo"**

kapkara plâklarda dönüyor
dünyamızın raylar gibi uzayan yalnızlığı
karşımda pirene dağlarının sonsuz karanlığı
bölüyor ispanya'yı
iri bir portakal gibi ikiye
özgürlüğü sevmeyen franco'nun elinde
gözü yaşlı ihtiyar bir kadındır ispanya

seni kaç kez sordum sevilla şehrine
kaç kez haykırarak hey
dağlardan dağlara
sokaklardan sokaklara
insandan insana
seni kaç kez sordum
gördüğüm her cumhuriyetçinin
aman vermeyen yiğit silâhına
özgürlüğün siperlerinden haykırdım
akdeniz'in portakal kokan şehirlerine
unutma bunu sevilla şehri
onu ararım barut kokuları içinde

kapkara plâklarda sancılanıyor balam
ölümsüz ağıtı yiğit lorca'nın
sen büyük ozan
halkının çiğ düşmüş portakal çiçeği
umutlarımızın sonsuz çiçeği sen
öldüremez seni franco'nun kudurmuş itleri
bir değil
bin değil
milyonlarca kurşun yağmuru
öldüremez seni hey

kapkara plâklarda duman gibi kıvrılıyor
aranjuez mon amour şarkısı
gözlerimde granada'dan ateşli bir kırmızı
sonra yahya kemal geçiyor
endülüs kaldırımlarından uyurgezer
elinde bir yosmanın gülü
amalia rodriguez'in kadınlığına indiriyorum
kan kırmızı şarkıları
lorca'nın yiğitlik şarkılarını
kañpece öldürülmesini cumhuriyetçilerin
hayır diyorum ölüme karşı direnerek
dağları ölüme karşı kullanıyorum
bir yumrukta kırılıyor ölümün çini vazoları
çıkma sakın duvar arkasından manuel
kalleşçe tuzaklar kurulmuş uyuyan kaldırımlara
ve dayanıyor usanmadan hey
yeryüzünün özgürlükçü yiğitleri

unutma bunu yanık ispanyol şehirleri
üstünden uçuyor malraux'un umut uçakları
bir de nâzım ispanya için yazdı
türkçenin en güzel şiirlerini
şimdi bütün şiirler
altın kanatlarıyla uçuyor
kanlı bir gömlek gibi asılmış
ispanyol göklerinde

barcelona'ya durmadan özgürlük boşaltıyoruz
seni bir kez daha sordum sevilla şehrine
ispanya'nın korkusuz çocukları
yiğitlerin kanına batırarak parmaklarını
bağımsızlığın yanına yazdılar adını
yeryüzünün bütün çocuklarına sordum adını
martı kanatlarına benzeyen akdeniz'in
utangaç mavi aydınlığına
ve sordum cumhuriyetçilerin
franco'ya saldıran yiğit delikanlılarına

anadolu'dan bir şahin uçurdum
kanayan ispanyol göklerine
ulu çınarlar anlatıyor şimdi
kağnıların inleyen tekerlek seslerini
seni sorduğum sevilla şehrinde
mustafa kemal'in bir eli ispanya'da
bir eli çekik gözlü asya'da
nerde özgürlük kavgası varsa orda seni ararım
bırakmıyor beni akdeniz'in çılgın dalgaları
avuçlarımın sıcaklığını sana yolluyorum ey
ispanyol
kurtar halkını tutsaklığın kahredici sancılarında
benim bayrağım franco'ya karşıdır hey
ihanelere karşı dalgalanıyor hey
başkaldırmayı anımsatıyor hey

kapkara gitarlar çalınıyor
ispanya'nın bütün meydanlarında
anadolu'da sarı sazları halk âşıklarının
ikisi de birleşmiş nâzım'ın çınar dalında

özgürlük kavgasında birleşiyor bütün yiğitler
kanayan ıspanya'da
ağlayan anadolu'da
parçalanmış asya'da

yiğit lorca'nın arkadaşı salvador dali
cehennem ressamı
gerçeği unutan adam
çizmelisin devrimin resmini ve madrid'i
dön ıspanya'ya dali
fırçanı kullanarak umudun silâhı gibi
döğüşü ve insanları seven picasso
franco'nun arsız yalanlarını çizen adam
la guernica'yı ve cumhuriyetçileri
her şeyin ardından gelecek olan
amansız ölümü bekler gibi
dön ıspanya'ya picasso
kuşat fırçanla kanayan madrid'i
devrimin rengine boya faşizmin kirli ellerini

ey matador
ölümün yiğit ustası
bırak tutsak boğalarla vuruşmayı
sırası değil arenada alkış toplamanın
sevgilin lucia gül atmasın sana
sırası değil içli bir sevdanın
şimdi
ıspanyol güneşinin altında parlayan kılıcını
halkına saldıran faşizmin kalbine sapla
ancak bu kanlı kılıç
durdukça kırmızı şalının altında
yükselir vuruşmanın yiğitlik şarkıları
güneşe kaldır kan kırmızı şarapları
unutma sakın yurdunu ve lorca'yı
franco'nun kirli ellerinden al silâhı
bütün gitarlar ıspanya için çalıyor
aç yurdunun kilitli kapılarını
güneşin
kırmızı
şalını
çalan matador
ölümün yiğit ustası
lorca'nın döğüşken arkadaşı
şimdi
kurşunlanmış bir duvara as
sevdanın yanık sazını

sevgili dolares
savaşın ve acının yırtıcı kuşu
dalga dalga kaldırdı kalabalıkları ayağa
bıçak çıplaklığında haykırıışların
her zaman bu şarkıyı söyleyeceğim
katalonyalı işçi kız
lina odena
sevginin ve özgürlüğün kan çiçeği
ölümün dalgın savaşçısı
yüreğimde uslu bir şimşek gibi
mutlu bir dünyayı aydınlatıyor sesini

yurdumun yiğit kızlarına anlattım kavganı
alının ortasındaki kurşun yarasını
ve elinden düşmeyen silâhı
şimdi her bayrakta bir parça sen varsın
her bayrağa alından bir damla kan düştü
bu şarkıyı bütün çocuklara öğreteceğim
ve ancak kanla yazılır özgürlüğün adı
izmir'de
ve her yerde

puerto del sole
umutlarımızın kutsal yeri
konaklar her akşam özgürlük güneşleri
madrid savunmasında
devrimin uslanmaz işçileri
no pasaran diyerek
ve dağları devirerek
kırdılar faşizmin kristal avizelerini

kahraman madrid'i anlatıyorum size
guadalajara'da inatla vuruşanları
aranjuez'de yalnızlığımıza akıyor
kanlı bir çeşme
teruel'e sınıksı bir kar yağıyor
dönüp bakan yok arkasına
ölüme çeyrek kala
özgürlük tutuyor ellerimizden
yenilmez valencia'yı anlatıyorum size

yine kapkara plâklar dönüyor beynimin içinde
pekmez sürülmüş lorca'nın açık dudaklarına
halkına kırmızı şiirler yazıyor
valencia'yı yakama taktım kırmızı bir gül gibi
şimdi uykuya yatmış ölümleri süslüyor
ıspanya'nın portakal çiçekleri
ben yine onu soruyorum sevilla şehri sana
kapkara gitarlar çalınıyor bütün meydanlarda
ıspanya'nın tüfek gibi gitarları
amalia rodrıgues'in dudaklarında acı bir şarkı
mayıs duvarında kurşunladılar yiğit lorca'yı
aranjuez mon amour şarkısı dünyayı tutuşturuy
hayır diyorum ölüme karşı direnerek
dağları ölüme karşı kullanıyorum
hiç bir zaman ölüm
gelerek portakal çiçeklerinin arasından
şimdiki kadar ürkütmemişti beni
bir vuruşta kırılıyor ölümün çini vazoları
şimdi yiğit lorca'nın üstüne yağdırın
umudun bütün yağmurlarını

ayhan can

Akçalı Kel Mehmet'ten bir sahne

BAHRİ SAVCI

DEVLET TIYATROSUNDAKİ OYUNLAR

Devlet tiyatrosu, ikisi yerli ikisi yabancı dört yeni oyun ve bir yenileme ile Ankara perdelerini açtı. Kutlu olsun.

Kutlu olsun, çünkü, Devlet Tiyatrosu, bu yeni oyunlarının dördü ile de "düşünce"ye eğilmektedir. Buradaki düşünce elbet de tez, ideoloji anlamla "ne oluyor", "Ne olmuş?" soruları üstünde değildir. İnsan usunu "ne var?" tünde şöyle yüzeyden tutma anlamındadır.

Bu evrelere alışan, alışacak olan Devlet Tiyatrosu ve ona oyun gönderen yazarlar, elbet de bir gün "neden olmuş" da arama merakına düşerler.

Modern düşün ve problemleri ortaya koyma, tartışma denen modern yöntem "neden olmuş" üzerinde durur. Bunu yapmayan bir entellektüel eylem, bunu arayan bir diyalekte önem vermeyen bir araştırmacı uz, modern düşünden oldukça uzaklarda gezer durur. Yani ciddi bir iş yapmaz, oyalanır.

Devlet Tiyatromuz bu ilk dört oyun ile, modern bir yöntem, bilinçli bir düşün eylemi, bunu veren modern bir diyalekt göstermemişse de, genel olarak "düşün"e eğilmiştir. Tiyatromuz,

ulusallığı da, ancak bu yoldan bulabilir sanıyoruz.

Perdeler ilk Başar Sabuncu'nun "Çark"ı ile açıldı.

Başar Sabuncu'yu, Siyasal Bilgilerdeki bir sınavda anımsıyorum. O sınavda, kendisi ile neler neler tartışmıştık? Hepsinden kapıcı ve gözlemci bir us ile sıyrılmaya uğraşıyordu. Ve bunu da yapıyordu. Bu oyununda da öyledir. Dünyadaki ve Türkiye'deki gençlik, daha doğrusu Hippi'lik olayını gözlemiş. Oradan birşeyler, bir düşün kapmış. Ve yargısını vermiş: Babasının parasına sırtını dayayıp bu dünyaya çelişki ilân eden, bu dünyaya cedel açan, bu çelişki ve cedele de kendi yönünden boş verip, doğal güdülerinin yönünde sevmeye - sevişmeye felsefeleri uyduranların boşluğunu, beyhudeliğini, hatta zavallılığını sergilemek..

Sahneye koyucu Ali Cengiz Çelenk de, bunu çok başarılı bir dram örgüsü içinde - burada dram, sahne, tiyatro değerleri ve zorunları anlamında kullanılmıştır- sahne ışığına çıkarmış.

Ahmet Evintan ve Meliha Ars ustalar onlardan gerimi kalır? Onlar da yanlarına Aykut Sözeri'nin genç fiziğini de alarak, doyurucu bir oyun çıkarmışlar ortaya...

Ama bize göre oyunun -belki de yazarına rağmen- bundan ötede bir anlamı hatta anlamları vardır: Oyun, kurnazcı ve değişmezci, kendi değişmezliğini kurnazlıkla yürütme yöntemini uygulamada usta bizim yerli burjuva adetlerimizin anlamsızlığını da sergilemiştir.

Bir açıdan, Hippy, bu oyunda Hippy'likten çıkıyor. Bu düzen ile uyumsuzluğa düşmüş bir kuşağı temsil etme görevini yükleniyor. Konvansiyona dayalı bir toplumda emekçi ile barışçı arasında bir köprü kurma girişiminin de "kurulu bozuk düzenin çarkı'nın dişlileri arasında nasıl ufalandığını, gene bu oyunda görüyoruz.

Hippy tarafından değil, kim tarafından ele alınırsa alınsın, değişme fonksiyonunun, bu çark içinde gelişemeyeceğini de görüyoruz bu yapıtta... Çünkü tarihsel evrenimiz, düzen ile uyumsuzların karşılaşmasında, eski düzen çarkının, henüz kuvvetini koruduğunu veriyor.

Ama ilerisi umutludur: Yazar ve sahneye koyan bunu 9. senfoni ile belirtiyorlar. Öykü ve oyundaki eylem, Hippy'i yere seriyor ama, değişme fonksiyonunun ileriki zaferini de, 9. senfoni muştuluyor. Değişmezlik ve

onun içindeki bozukluk elbet sürüp gidecek değil, demeye getirerek.

Evet bozukluk ve haksızlık sürüp gidemez, buna daha 140 yıl önce Akçalı Mehmet de karşı gelmiştir. Akçalının bilinçsiz, Hippy Salih'in fantezist dirençleri bugün için, eşitlik -dostluk -kardeşlik -barışçılık dünyasını henüz yaratmaya yaramıyorsa da, onları henüz yaratamamışsa da, Akçalı Kel Mehmet'in yazarı Orhan Asena'da iyimserliğini yitirmemiştir.

Orhan Asena'nın tipi de ilginçtir : Durucu, tutucu düzenlere karşı bir isyanın değişimidir. Henüz kuşkusuz bir devrimci değildir Akçalı. Ama, halkın dileklerini, istemlerini, gereksinmelerini susadığı adaleti, çağının koşulları içinde gerçekleştirmeye uğraşan bir ülkücü, bir halk kahramanıdır. Yazarın söylemesine rağmen, biz Akçalı da, kişisel bir tutkunun tutsaklığı ile dağa çıkıp, iyi ve namuslu iç güdülerinin itişisi ile halk kahramanı olmuşluğu görmüyoruz. Aslında o, daha baştan toplumu ile çelişkiye düşmeye zorunlu ve hükümlüdür. Kendisine de çok ama çok güvenlidir. Düştüğü kara sevda, toplumu ile çelişkilere düşmesinin bir vesilesinden ibarettir. O, gözünü hep yukarlarda tutandır. Kendisine güveninden başka desteğe gereksinme duymaz. Öyleki, eski Yunan'ın bilgiler dünyasından kopup gelmişlik içinde gözükten Deli Yani'nin uyarımları, önerileri bile onu etkilemez. Zaten Deli Yani ile Akçalı temelde birleşiklerdir de : Düzenin çürümüşlüğü ile savaş ve onun gene kendisi kalmak üzere temizlemeğe uğraşış. İkisi de bu noktada eylemcidirler. Aralarındaki ayırım, Deli Yani'nin daha hızlılık istemesi ve daha gerçekçi olmasıdır.

Bozkurt Kuruç, Akçalının kendisine güvenini iyi belirten bir yönetim ve uygulama kurmuştur. İcranın tümü, bizce kara sevdayı daha belirgin bir ön plâna almıştır. Oysaki oyun aslında haksızlık - hak çatışmasını veren bir örgü ve aksiyon düzenine sahiptir.

Özetle, bu iki yerli yapıt ne yüz otuz yıl önceki bir halk kahramanının, ne de hippy'nin - belki de daha doğru olarak bu toplum ile uyumsuzluk içinde bulunan kuşakların- asil "arama" larını ihmal etmelerine rağmen, bir arayışın ve gelecek, gelmesi gereken bir buluşun muştusunu vermektedir.

Koca Schiller'de "Haydutlar" ında böyle bir buluşa varmış değildir, ama başka bir şey yapmıştır : Haksızlığa,

zulme, çirkin ihtiraslara kurban gidenlerin, hiç olmazsa intikamlarının yerine gelişi.

Haydut'lar'da da bir sürü adam savaşıyor. Schiller, onların savaşlarını adeta idealize ediyor. Onlar da, Akçalı takımı gibi, haksızlığa karşı savaşıyorlar.

Fakat ne Akçalı takımı, ne de dağlara çıkan Franz Moor takımı haksızlığın kökenini aramadan savaşıyorlar, öyle ki, Schiller'de ve Asena'da düzenin yüzündeki haksızlıkları gidermiye savaşmak kendiliğinden bir fazilet oluyor. Buna inanmak da ahlâk...

Büyük Fransız Devriminden önceki anlaşılış biçimi ile özgürlük, insanın, doğadan gelen etik değerlere göre yaşamaya kuralı biçiminde işlendiği halde, Haydutlar oyunu, gene de büyük bir tutkudan, aşktan ibarettir. Karl'ın, Amalia'nın ve de Franz'ın kara sevdalarından ve ihtiraslarından, Maximilian'ın iyi duygularının kahırlarından ibaret yoğun bir hava oyunu kaplamaktadır.

Mahir Canova, oyunun bu yönünü belirtmek gereğini duymuş ve bunu da gayet iyi yapmıştır.

İstemi Betil'in ıstırap temelinde dayalı dinamik isyanları; Alpay İzbırak'ın yumuşak ve soylu inanışları; İşıl Yücesoy'un gerçek aşktan başkasına direnişleri; oyunun kurulmasına çok yardım etmiştir.

Fakat Semih Sergen, adeta haksızlık ederek, Haydutlardaki ağırlığı Franz Von Moor üzerine çeken yoğun oyunu ile Haydutların sinsi ihtiras yönünü ön plâna çekmiştir.

1930 larda Haydutları İstanbul Şehir Tiyatrosunda seyredenler halâ Karl tipinin etkisi altındadır. Galiba şimdi bu oyunu görenler de kırk yıl sonra Franz tipini anımsıyacaklar. Buna biraz Schiller'de kızacak ama Semih Sergen bu tipi dört başı mamur yaşatıyorsa ne yapalım.

GB. Shaw'un "Kırgınlar Evi" ne gelince : Devlet Tiyatrosu, insanı insanlıktan çıkarmanın - yani fakirliğin, insanın ruhunu perişan edenin - yani zenginliğin; aylak, başı boş, gereksiz, yararsız fakat kendileri zarif ve sevimli olanların; hatta demokrasi ile uğraşanların bir hızlı zekâ ile perişan edilmesini veren bir yapıt ile, yukarıda işaret ettiğimiz "düşün" e eğilme çizgisini, ilk tur oyunlarında tamamlamış oluyor. Ama bu oyun da, G. B. Shaw'un deha-

sına rağmen, perişan ettiklerinin alternatifini vermiyor. Yalnız o da iyimserdir. Zarif ve sevimli olmalarına rağmen aslında yararsız ve gereksiz olanlardan kurulu bu malzemen - bu insancıl malzemen - daha iyilerinin çıkacağına inanır.

Evet geçen yüzyılın içinde bir İngiltere vardı. Orada düzeni kurulmuş, tıkrı yerinde insanları, erkekler ve kadınlar, yaşlılar ve gençler vardı. Birbirlerini sevenler birbirlerinden nefret edenler, birbirleri ile yarış ederler, birbirlerine teslim olurlar, birbirlerini desteklerlerdi.

Fakat bütün bunlar zariflik içinde, centilmenlik ve leydilik edaları içinde olurdu. Ama bazan insanlıktan da çıkar ruh perişanlıklarına da uğralardı.

İşte G. B. Shaw bunları kalâme, daha doğrusu diline almış ve Kırgınlar Evinde sergilemiştir.

Ama bir şey daha yapmıştır : İnsan ruhunun içini yansıtan bir dalaşla şiiri, büyük şiiri, evrensel şiiri de vermiştir. Hani insanların ilişkilerinden kendiliğinden doğan ve yakalanması güç şiiri vermiştir.

Sevgi Sanlı, bunu ve Shaw'ın zekâ dolu fantazisini Türkçeye aktarmış.

Yalnız buna rağmen seyirciye gene büyük bir görev kalıyor : Shaw'un temadan temaya atlayışları içinde şiiri ve fantaziye izleme hızında geri kalmamak... Bu da kolay iş değil doğrusu.

Ama bir başka doğru daha var. Çok insancıl olan oyunun içinde, çok yerli, yani çok İngiliz olanı gözden kaçırmamak ve onun da tadına varmak.

Oyun Shaw'a özgü fantazi içinde, usunuzu bileyecek, bizi şiire yükseltecek. Fakat biz yukarıda işaretlediğimiz zorluğun kahrını çekmekte devam edeceğiz. Yükümüzü ancak oyuncular hafifletebilir.

Hafifletiyorlar da. Bizi Shaw'un tadına ulaşacak çizgi üzerine koyuyorlar da.

Yalnız burada bir şeyi hatırlatmadan geçemeyeceğiz. Shaw gibi, Oscar Wild gibi, Çehof gibi sırrı kendi içinde kapalı yazarları, evrensel dram değerlerine yükselme ölçüsünde verebilir, bir oyuncu ancak.

Devlet Tiyatrosu yönetimi sanatçılarımızın bu evrensel dram değerlerine yükselmelerine çok yardım edebilir : Onları bütün dünya sahnelerinde uzun ve yoğun bir staj olanağına kavuşturmakla...

ölümün eşiğinde

mutlu
parkan

Nehir'e

Bir yaz gecesi, Suadiye'lerde bir yerlerdeyiz. Karşı tarafa geçmek için otobüs bekliyoruz. Beklemek zorundayız. Benim midem bulanıyor, Faik, durağın parmaklıkları üzerine oturmuş bir şeyler söyleniyor ve kime ve neye olduğunu bilmediğim ama tahmin ettiğim bir takım küfürler ediyor. Faik, resimler çizen, belki ressam, sıkıldığı zaman sokaklarda "abstre" bağırın, en çok kokoreç ve pancar turşusu seven, keşfettiği yeni mastürbasyon biçimlerini yakın saydığı dostlarına anlatan, deli olduğunu kabul etmediğim, kısa boylu tombulca, dökülmüş saçları ve deforme olmuş bedeniyle yirmibeş yaşında, orta yaşlı bir adam...

Bütün gün yazın kavurucu güneşi altında sürttükten sonra, o İstanbul akşamlarının güzelim serinliğini heba edercesine bilmem kaçınıncı sınıf bir meyhanede içilen ucuz şarap ve yenilen ızgara köftesinin tedirgin edici etkisinden bir türlü kurtulamıyoruz. Faik, ben ve şu anda yanımızda olmayan birileri daha bu etkiden kurtulamıyoruz, çok iyi biliyorum. Ayın yirmi günü, haftanın beş günü yaşanan bu olay benim midemi bulandırıyor, Faik'e belki İzmir kerhanelerindeki bir kadını anımsatıyor, yakası açılmadık küfürler etmede çok başarılı, bembeyaz tenli ve memeleri sarkık bir kadını...

Bir otobüs görünüyor uzaktan, ellerimizi kollarımızı sallıyoruz; durup bizi alıyor. Son vapura yetişmeyi garantilemenin verdiği rahatlıkla, gürlütlü ve eksoz kokulu otobüsün boş koltuklarına oturuyoruz. "İstakoz istiyor canım" diyor. Faik, cevap vermiyorum. Hızla giden otobüsün karşılıklı açık pencerelerinden gelen rüzgâra tutuyorum yüzümü, gözlerimi kısarak. Gözlerimin önünde açık renk bir görüntü halinde Janet Searl'in yüzü beliriyor biran. Faik'in söylenmelerine

aldırmadan, onu yarın göreceğim saati, belki akşam üzeri onu görmeden önce çiçek pasajında ayaküstü içeceğim votka - birayı ve yiyeceğim taze buzlu fıstık ve midye tavasını düşünüyorum. Bir ay sonra Hindistan'da Janet Searl! Bir ay sonra aramasınlar beni, bulamazlar! Halâl söylenip duruyor Faik. Bense çok başka yerlerdeyim. Belki Gaftasaray'daki İtalyan kilisesindeyim. O kilise de sevişirim Janet Searl'le. Bunu bilse nasıl kızar Janet. Onun bu muhafazakârlığı hoşuma gidiyor. Nasıl istedi nasıl bekledi geceler boyu bir kez olsun kendisini sevdiğimi söylememi. Belki yaşamının sonuna değin benim olurdu, ama anlamadı. "Bak yavrucuğum hiçbir insana böyle şey söylemenin gereği yok, söyleyebilirim bunu sana ama kendimizi aldatmayalım. Hiçbir şeyin anlamı dünyadaki başka şeylerden farklı değil ki.. Sen bir yerde Vietnam savaşı, bir yerde Küba ihtilâlisin; bazen bir çiçek, bazen bir sabahın altı kırkbeşisin." O halde kendisiyle niçin seviştığimi soracak. Anlatamayacağım, anlamayacak. Bütün çabalarına karşın dünyayı anlamadığı gibi anlayamayacak. "Hay Allah, ben normal değilim yavrum. Ben hastayım, sen de hastasın. Onun için beraberiz. Ama ben daha zekiyim senden. Dünyayı anlıyorum. Hattâ ne yapmak gerektiğini de biliyorum. Onun için köpekler gibi sokaklardayım. Onun için her gece içki masalarındayım. Senin güzelliğin ve kadınlığın ise, iyi yavrum, çok iyi. "Janet Searl bana Londra'yı anlatır. Susar, gözlerinin içine bakarım. Bach'ı niçin sevdiğini, Berkley'in doğru olabileceğini, Henri Moor'un yapıtlarını anlatır. İlgimi çektiklerini düşündüğü için anlatır. Takılır bazen, içinden çıkamadığı bir şey vardır. Varlığını farke dince, şaşkınlığını gizlemeden, gözlerini kırıştırarak gülümser. Evet, Allah kahretsin gülümser. Ama Janet Searl elbette gideceksin Hindistan'a. Bir Pazar gecesi Sirkeci'de dükkân kepenkleri nasıl kapalıysa öyle kapanacağım ben de. Sonra kalkıp, hiç kimseyi tanımadığım İzmir'in herhangi bir köşesinde Pablo Neruda'nın şiirlerini okuyarak yapayalnız birkaç gece geçireceğim.

Şaşırdım birden. Kadıköy'e gelmiştik. Herşey çok berbattı. Küçük çocuklar ertesi günün gazetelerini satıyorlardı. Aa, yanımda Faik de var, üstelik birisiyle itişip kakışıyor. Eski bir tanış olduğunu anlayınca rahatladım. İlk anda korkmuştum. Kimseyle kavga edemem şu anda, kimseye bir fiske vuramam. Jetonlarımızı aldık, vapura bindik. Bütün vapurların en kolu kanadı kırılmışı mı bindiğimiz vapur? Açıkça söyle, çekinmeden "evet" de! İçinde sen varsın çünkü. Şu karşındaki yorgun yüzlerden herbiri senden bir parça. İşte şu esmer, gözlerinin altı kararmış zayıf adam senin yüzün, onun yanındaki yıpranmış ama mutlu genç karı - koca senin ellerin, şu uykuya dalmış küçük kız senin yüreğin, şu geçen ihtiyar senin beynin..

Bir gece yarısı Kadıköy — Karaköy arasında bir vapurdayız... Büyük bir lodos olabilir ve şu

vapur batabilir. Bu olabilir. Neden olmasın? Arkamdan ağlayabilirler veya gülebilirler; çiçeklere boğabilirler beni, hayır ölümü. Veya bulamazlar cesedimi. Janet Searl Hindistan'a gider, oradan Vietnam'a geçer. Belki geceleri beni düşünür. Bense yokumdur. İşte ben yokumdur. Janet Searl vardır, hayır yoktur. Şu vapur yoktur, hayır vardır. Şu Sarayburnu üslerindeki Topkapı denilen dünyanın en zengin sarayı var mıdır, yok mudur? Şu Yüksek Kaldırım'da kadınların satıldığı pazar yok mudur? Şu Kapalıçarşı ve Mahmutpaşa'daki işportacıların bağırmaları ve ekmekleri varmıdır? Şu rengi trompetinden daha ezgin Miles Davis'in musikisi yok mudur?

"Ne susuyorsun iki saattir be!" (Faik'in sesi bu) "Kafamı kızdırdın, abstre bağıracağım." Ve bağırdı. Herkes döndü, bize baktı. (Bazı kafa sallama ve cık'lar) "Sıkılıyorum Faik, yapma n'olursun" dedim. "Siktir git sıkılıyorsan eşşek oğlu eşşek bir boka yaramaz, boktan herifin birisin zaten..." Bıraktım, sövdü. Haklıydı. Çok kötüydük. Yüzüne baktım, allak bullaktı. Belki bir aydır eline fırça almamıştı. Daha uzun bir zamandan beri alkol süreci içine girmişti. Dayanılır gibi bir ay değildi bu. Uyanır uyanmaz başlıyordu. Saat kullanmıyorduk. Öğlenlerimiz, akşamlarımız ve gecelerimiz vardı. Bir de uykularımız vardı. Dökülüyorduk. Saçlarımız dökülüyor. Bir gece içinde saçları ağaran insanlardan daha kötüydük. Her sabah kalktığımızda saçımızın bir teli ağarmış oluyordu. Ne kadar seviyorum yaşamayı! Ölümün eşiğindeyim. Ah Janet Searl nasıl anlarsın bunu? Bir gece yarısı Asmalımescit'te, bir pavyonda çıtırçıtır bakarak, mastürbasyon yapan adamlar görmedin ki hiç...

Herkes ayaklanmıştı. Vapur boşalıyordu. Biz de kalktık. Bekleşen taksilerin ve dolmuşların çoğu müşteri buldular. Bulamayanlar ise çekip gittiler başka yerlere. Balık-ekmek satanlar seslerini kıstılar Salatalık satanlar arabalarını kalabalıklara sürdüler. Parasızlığımız ve biz kalmıştık yalnız. Şebekelerimiz de işe yaramıyordu artık. "Rem'e gidiyoruz hadi" dedi Faik, Fındıklı'ya kadar yürüyecek, Muharrem'i kaldırıp, bir yere gidecektik. Her taraf ıssızdı. Tek-tük reklâm ışıkları yanıp sönüyorlar ama etrafımızı aydınlatmaya yetmiyorlardı, Gökyüzü kapkaraydı. Birkaç yıldız güçlülükle seçilebiliyordu. Karanlığımız yıldızları susturmuştu.

Bir gece yıldızları saymaya kalkışmıştık Janet'le. Bebek'ten Taksim'e kadar yürümüştük. Daha yeni tanıştığımız sıralardaydı. Sonra ışıklar azaldıkça, yıldızlar çoğalmış, Janet'inse başı dönmüştü. Bir banka oturmuştuk. Ellerimi çok güzel bulduğunu söylüyor, bırakmak istemiyordu o zamanlar.

Deniz kokulu, serin tertemiz bir rüzgâr esti. Yabancı bandıralı gemiler dizilmişlerdi sıra sıra. Beni ağlatmak istiyorsanız şu an, bu gemilerden birinde tayfa olduğunuzu söyleyin! İspanya'dan kaçmakta olduğunuzu, Küba'ya gideceğinizi, ora-

dan Güney Amerika'nın bilmem hangi ülkesine geçip, dağa çıkacağınızı söyleyin! Babanızın -bir rahip olan babanızın- İç savaş sırasında faşistler tarafından kurşuna dizildiğini anlar, susarım. İngiltere'nin ve Fransa'nın ve Birleşik Devletlerin ve bütün diğer özgürlük ve demokrasi aşığı ülkelerin ihanetlerini siz belki bilirsiniz ama babanız -bir rahip olan babanız- bunu hiçbir şekilde bilmemiştir çünkü babanız Meryem'in oğlu İsa'dır..

Tophane'den köşeyi dönüp caddeye çıktık. Sağımızda deniz, solumuzda günümüzün duygusuz, kalıp gibi yapılarından, dünyaya getirilmemizin düşünülmediği günlerden kalma yorgun yüzlü, soluk yapılarına kadar varan bir binalar karmaşası uzayıp gidiyordu. Önümüzde çok uzun olmayan bir yol vardı. Biz, yani ben ve Faik veya yirminci yüzyıl ile yirmibirinci yüzyıl arasında sıkışıp kalmış, yalın ama anlaşılması güç iki insan önümüzdeki yolda biraz öfke, biraz umut, ama daima yavaşama inancıyla yürüyüp gitmekteydik...

can alkor'un çevirisi 1970 T. DİL KURUMU ARMA- ĞANINI KAZANAN KİTAP

NIETZSCHE ECCE HOMO

7,5 LİRA

Son zamanlarda bazı dergilerde, Türk güldürü yazınının geleneklerinden olan (Taklid)i, bilgisizlere özgü, kolay ve ucuz bir başarı yolu olarak kötüleyen bazı yazılar okudum. Kanımca meddah öyküleri, kara-göz oyunlarını yarıtanlardan esinlenerek varılan bu yarıcı hiç de doğru değil. Baska dillerde de taklidi güldürü yazıları var. Siegfried Lenz'den yaptığım ceviri, bunun Alman dilindeki örnekleridir. Filezofi, Filoloji gibi dallarda öğrenim yapmış olan Siegfried Lenz, çağdaş Alman yazarları arasında Alman dilini en iyi kullanan yazar seçilmiştir. Öykülerinde (Taklid)e basvururken kolay ve ucuz başarı düşünmemiş, belki yaşantılarını güldürücü bir abartma ile anlattığı; Alman, Çek ve Leh aksanlarının, hattâ kelimelerinin biri birine karıştığı, kendisinin de baba yurdu olan bir bölgenin dilini taklid suretiyle, öykülerine parlak bir renk katmıştır. Zaten (Murtaza)sı ile Orhan Kemal de (Taklid)i kötüleyenleri düşündürecek bir örnek vermemiş midir?

S. A.

WSZCINSK'DE BANYO

siegfried lenz / semiramis aydınlık

Narew civarında, bizim dilimizin asla dönemiyeceği fakat Polonya dilinde kulağa müzik gibi gelen Wszcinsk adlı sessiz bir köyde, bu serüven benim akrabalarımın başından geçer. Narew nehri kenarındaki bu Wszcinsk denen yere paskalya yortusundan az süre sonra Masurenli küçük bir yolcu topluluğu çıka gelir. Sınırdan beri hemen arasız yol alan topluluk akşam vakti bu sessiz köyçeğizin hanı Tchicha Woda önünde dūrurlar. Tchica Woda, sakın ve aynı zamanda derin su anlamına gelir. Derin olsun sakın olsun, onun konumuzla ilgisi yok da, araba durur durmaz benim emmiğullarım olan Urmoneit'lar telaşla aşağı atlarlar. İkişi de boylu postu, ayakları çıplak, 40 yaşlarını henüz doldurmuş delikanlılardır. Üstleri başları tertemiz, saçları en son modaya göre kesilmiştir, ellerinde de birer sopa tutmaktadırlar. Saygılı bir acele ile her biri arabanın bir yanına seğırtip, arabayı sürenin aşağı inmesine yardım etmek isterler.

Arabanın sürücü yerinde; ağır ve yaşlı, kısa, yuvarlak gövdesi, üç köşe siyah bir harmanıye'ye sarılı Arafa hala oturmaktadır. Arafa halanın uyukulu bir suratı, salapurya kaptanı gibi et-

li elleri ve yuvarlacık omuzları vardır. Yeğenleri onu arabadan aşağı almaya çalışırken, kirbacını şaklatıp bozuk borazan gibi bir sesle haykırır: "Hosiannah" a gelmişizdir demek.. Yaparım şincik güzeel bir banyo, suura yeriz aşımızı efendicaazim ve da undan suura başlar eğlenca!" Yerak arabadan aşağı atlayıp, dizginleri de bağladıktan sonra eski, alçak ve eğri duvarlarını yılların kap kara ettiği hana doğru yürür Arafa hala! Yeğenler de onu, saygı ile boyunları bükülü izlerler.

Hasılı bu Arafa hala eğri hana varıp, kapısını bir vuruşta açar ve hancıya seslenir. Ufak tefek, korkak, gözleri çipil bir adamcağız belirip, dehşet içinde Arafa halayı gözden geçirdikten sonra, saygıyla eğilerek emrini sorar. "Ne olacaktır, isterim yıkanmak her bi şeyden önce!" der Arafa hala. "Banyodan suura da isteriz ben ve da yiğenlerim bir güzel yemek" sonra sesini iyice yükselterek açıklar: "Olmuşuzdur saatlardire yollarda perişan!" "Başustune" der hancı, "düzenlenecektir her bişeycikler paşa keyfinize göre.. Şincik gelasınız aha benim arkam sıra." Böylece Arafa hala ve yeğenle-

rini dumandan kararmış yemek salonu ve sonra da ahırın içinden geçirip her yanından yel üfören bir ambara getirir. Bu ambar fazladan, hanın banyosu da olmalıdır her halde, zira toprak yer üzerinde, zayıf bir ateşin yanında yarisından fazlası sıcak su ile dolu tahta bir küvet durmakta, ateşin üzerine asılı bir kovaya ise, koyu, yumuşak gözlü bir kızcağız habire su doldurmaktadır. Fakaç bu küvet boş da değildir, içinde yıkanmakta olan bir ihtiyarcık bulunmaktadır. Misafirler yaklaşırken bu ihtiyar aptalca sırtıtmakta iken, onları görünce ellerini, şımarık çocuklar gibi suya çarparak kahkahalar atmağa ve de bu arada ağızındaki bir tek dişi göstermeğe başlamaz mı? Arafa hala küvetin içindeki ihtiyarı güvensizlikle inceleyip şöyle der: "Bana öyle gelir ki meyguldür banyo hali hazırda!" Çipil hancı, bunun üzerine: "Yoktur bir sebep tasaya" der, "karımın ağabeyidir Stanislaus Skrbik, ve da oturur butun gün bu küvetin içinde. İftiyardır hem da vardır fiyevrası. Olasınız emim ki gocunmaacaktır siz da girirsanız küveta! Evvaldan da gocunmamıştır velahhi böyle bir ehvallerde".

"Olabilir," der Arafa hala,

"amma ve lâkin gocunurum belkim da ben ve bu değiştirir durumi bir hayli. Alışmamışsızdır biz bñle şeylere. Sñleesiniz ona çık-sin küvettan ve da biraksın baş-kalarını banyo etmega. Medem ki yıkanır bñtun gün, o halde efendicaazim oturabilir yarım saatcik kuruda.. Bođdan, Franz, kızanlar bire.. diil midir üñle?" "Haksız değilsındır hani!" derler yeğenler. Hancı o zaman dñřunceli başını sallar ve avucuna su doldurup bunu küvetin kenarına yahut kel kafasına döken, bu ara ince-cik, keçi gibi bir sesle gülüp ,de-li çığırlıkları atan ihtiyarda bakışı bir süre takılır kalır. "Yoktur imkâni, der sonunda, Stanislaus Skrrbik'i edemeyiz razi hatta kısa bir zaman için bilem çıkmağa küvettan. Çok sever bu küvetçi-gi bre, ve da her ne sññlesek gelir anlamazlıktan." Arafa hala : "Demek, der, inkâr olunur bre benim banyo hakcaazim burda!" "Dememiřtir kimseler üñle bir söz vallahi!" der hancı. "Sññlenmemiřtir bñle gerçi," der Arafa hala, ama getirilmiştir hani o de-mege.. Nasıl elde ederim hakkımı bre bu hancaazda, sñleesiniz bana!" Hancı teminat verir : "Dildir efendim banyo etmeniz o kaa zor burda! Velâkin etmelidir yanınızdaki kızanlardan biri yardım-cik bana!" Arafa hala hemen: "Bogdan" diye seslenir. Çağrılan yeğen koşarak arka taraftan, halanın önüne gelip elindeki sopayı yere kor ve hazırol durumuna ge-çer. Arafa hala hancıyı işaret edip : "yapasın Bogdan, ne der ise bu beycik sana!" Bogdan başını sallayıp, olur anlamında "Ha ha ha.." der. Hancı gizli bir el işareti yapar ve her ikisi, bu ara onlara su fışkırtmakta olan ihtiyara doğru yaklaşırlar. Hancı şöyle mırıldanır : "Yoktur başka çaresi bu için iftiyari avlıya dñk-mektan gayri efendim! İlliktir hava bu akşam ve da üřñtmez kendini dışarda? Atarım mama-fih bir battaniyecik üzerina her bir ihtimale karşı. Haydi more yallah". Böyle diyip içindeki ihti-yarla birlikte küveti dışarı taşır-lar ve o neř'eli kahaahalar atar-ken elçabukluğu ile bir hende-đin içine boca ederler küveti, "İşte bu kaadır bu iş more."

der hancı. "Kolaydır efendim bu-nun geri yani." Ve yardımcısıyla beraber avluyu yürüyüp ambara geri döner, boş banyo küvetini kurumla Arafa halanın önüne yerleştirip şöyle konuşur : "Ol-masın gayri hiç bir kuşkuniz, ha-zırlaacaktır her bi şeyi Jadwiga Trczk banyo için. "Bu ara koyu, yumuşak bakışlı kızı eliyle gös-terir ve kızçağız da evet anlamın-da başını sallar gülñmsiyerek. Hancı ambardan çıkarken de kü-veti sıcak su ile doldurmağa baş-lar bile. Yeğenler de çekildikten sonra Arafa hala nihayet banyo-nun içine girer.

Dışarıda çipil hancı, kendine yardım etmiş olan Bogdan'a : "İşte efendim "der. "Hallolmuř-tur her bişeycikler bñlece! Hem da her kesin mizacına güre! Ki-bar hanım banyocuğını yapar yal-niz başına. Zerem alışmiştir. üñle bir kere. Yardım için ede-rim pek çok teşekkür bre kızan. Dildir hani üñle kolay içinde adam olan koca küveti buca et-mek.. Bogdan bunu şöyle cevap-lar : "Dildir bişeycikler.. Yapmı-şımdır ben da biraz idman, bu sayeda bilakis!

vatan

Ah! Sevgilim Vatan'ım benim
Dayanılmaz acılar içindeyim seni dñřñndñkçe,
Yüz yıllık zulñm bñkñyor belimi
Ve mutsuzum işte bak sñrñklñyorum zincirlerini...

Peki nesin sen? Bir avuç toprak mısın karanlık bir
bucakta?

şu vâdinin toprağı, şu tepenin toprağı
Ölü ısının altında, sellerde ve yağmurda,
Bugñn böyle -canlanacak mı bir yarında?

Nerdesin, peki nerdesin, ah Vatan'ım benim?
şu başıboş sñrñde misin kuzular arasında -
Dört bir yandan kovalanmış
Ve sonsuz isimli?

Değil misin artık o ana sözü
Kulağımı ilk kez okşayan,
Artık yol gösteren ruh değil misin :
Sözle, -her dem yeni varlıkla?

Ama o... ama o içimdedir benim,
Geçmişin -karanlık yankının inlediği,
Geleceğin -uzak çağrının
- Kulaklara dñřler fisıldadığı içimde.

Sen içimdesin benim - sen, oy Vatan'ım benim!
Ve sen benimsin : kıvanç acıdır...
Çñnkñ bñkñlñr belim karşı ağırlıkta.
Ve sen benimsin -benim sınırsızlığım sonsuzda.

Peiou YAVOROV'dan
Ö. İNCE

YAYIN DÜNYASI

mehmet doğan-halûk aker

Yazarın sorumluluğu birse çevirmeninki ikidir. Yazar, belli bir doluştan sonra artık içinde tutamadığı şeyleri, yazı yazıştaki ve dilini kullanıştaki ustalığı ölçüsünde dışavurur. Ortaya koyduğu yapıtla birşeyleri değiştirir, yeniden kurar, o günedek bilinmiyeni gün ışığına çıkarır, ya da toplumun, insanın karanlık köşelerini aydınlatır. Yapıtın yayımlanmasıyla başlayan bu sorumluluk çok yönlü de olsa sonunda iki kişidir karşı karşıya gelen : yazar ve okuyucu.

Oysa çevirmen, çevireceği kitabı karşısına alıp da ilk sözcüğü koydumu ak kâğıt üzerine, daha büyük bir sorumluluğun altına girmiş olur. Hem yazarın sorumluluğunu, hem de kendi dilini kullanmasını iyi bilmesi gereken çevirmen sorumluluğunu yükleniyor demektir. Çevirme de bir yaratmadır çünkü. Başka bir dilde yaratılmış bir yapıtı kendi dilinde yeniden yaratır çevirmen. Bunu yapabilirse başarılı olur. Yapamazsa hem yapıtın yazarı hem de kendi dilinin okuyucusu karşısında suçludur, boynu eğiktir.

Bu yüzden yazarın yalnızca okuyucusuna saygı duyması gerekirken, çevirmenin hem yapıtın yazarına, hem de okuyucuya saygı duyması gerekir.

Yazar, çevirmenini seçemez çoğunlukla. İnsanın kendi ana-babasını seçemeyişi gibi. İyi bir çeviri, yazarı ölümsüzlüğe bir adım daha yaklaştırırken, kötü çeviri o yabancı dilde daha doğmadan öldürür onu. En azından bir daha o yazarı okumak isteği bırakmaz okuyucuda.

İyi çeviri, okuyucunun beğenisini geliştirip onu dünyanın bütün ülkelerinde pasaportsuz dolaştırırken kötü çeviri bu beğeniye öldürür onda ve ülkesinin içine hapseder onu. Yapılan çevirilerin kötülüğü yüzünden yabancı edebiyattan soğumuş okuyucu sayısı bir hayli kabarıktı daha düne kadar. "Çeviri kokuyor" deyimini yaygındır Türkçemizde bu yüzden.

Az önce de söylediğim gibi, yazarın çevirmenini bulması bir rastlantı işi. Bu mutlu rastlantıya kavuşan yabancı yazarların sayısı da pek çok değildir ülkemizde. Örneğin bir Laulos-Ataç, Ste-

inbeck - Güran, Rilke - Necatigil, Böll - Necatigil, Kafka - A. Cimcoz ve Şipâl, Faulkner - Güran ve Murat Belge buluşmaları bu mutlu rastlantılardandır. Birçok kitabı Türkçeye aktarıldığı halde henüz çevirmenini bulamamış mutsuz yazarlar da vardır. Bir iki çevirisi dışında Gorki, Dostoyevski, Pasternak, Aragon, Barbusse, London vb. bunlardandır. (Şairleri ve felsefecileri saymıyorum bu arada.)

İsyan (B. Traven'in romanı, Habora Yayınları 1970, Çev. S. Salih Gör) yayımlanıncaya kadar Traven'i de bu mutlu yazarlardan sayıyordum. B. Traven ile Adalet Cimcoz'un buluşmaları, çeviri edebiyatımızın belki de en mutlu rastlantısıydı. Şimdi, ne yazık ki aramızdan göçmüş olan Adalet Cimcoz, **Ölüm Gemisi** (Martı Yayınları, 1957), **Dinamit** (Ataç, 1963), **Pamuk İşçileri** (Bilgi, 1968) çevirileriyle B. Traven'i tanıtmış, sevdirmişti Türk okuruna. Tam da Traven'in istediği gibi : yaşamı üzerine hiçbir şey bilmiyorduk, ama yapıtlarının buruk tadı hiç silinmiyordu dilimizden. Adalet Cimcoz'un tertemiz, akıcı, okuyucuya batmayan öztürkçesinden tanıdığımız Meksika köylülerinin, gemicilerin, işçilerin, madencilerin, tüm yoksul insanların acı serüvenleri, Traven'i vazgeçilmez bir yazar yapmıştı yözümüzde.

İsyan'a da bu umutla sarıldım. Kaç gündür şöyle sessiz, boş bir gece arıyordum bir solukta okuyup bitirebilmek için. Ama daha ilk sayfada, ilk cümlede şurama saplandı birşey, Adalet Cimcoz'un ölümünün acısını bir kez daha ve kuvvetle duydum :

"Chalchihuistan ilçesinin yakınında bir yerde, Cuissin adı verilen kızılderili bağımsız köylüleri yaşardı."

Bağımsız kızılderili köylüler, demek dururken bu "kızılderili bağımsız köylüleri" neyin neydi?

"Zor işlenip çok çalışma gerektiren bu topraktı, kendilerini besleyecek ürünü veren." Ne takur-tukur, ne kuru bir anlatımdı bu!

"Çekici sözlerle cılız, zavallı toprağını ter-

ketmeğe ve kendi çiftliklerinde ailece yerleşmeğe zorluyorlardı Candido'yu; kıskırtarak."

Hangi imlâ kılavuzunda vardı bu türlü bir noktalama- Anlatımı zenginleştirmek, konuşmadaki akıcılığa, tabiiğe yaklaştırmak için kullandığımız devrik cümle tipi böylesine aşağılanabilir miydi?

Sayfaları çevirip önce Türkçeyi iyi bilememekten gelen, sonra da öztürkçe kullanma özentisiyle yapılmış bu sorumsuzluk örneklerini çoğaltırsam siz de katılacaksınız benim bu yargıma, üzüntüme.

"Ona karşı irkilir önceden." (s. 7) İnsan bir şeye karşı değil, birşey karşısında irkilir.

"Fiyat denince hepsi de aynı doğrultuda oluyorlardı." (s. 13) Ben anlamadım ne anlatılmak istendiğini bu cümleyle.

"Dostlarıysa dürürlü cesedi çıkarıyorlardı dışarı." (s. 26) Türkçe sözlüğe göre **dürülmek**: birşeyin kıvrılıp silindir biçimi alacak şekilde kendi üzerine sarılması demektir. Kâğıt dürülür, halı dürülür ama ölü dürülmez. Bir çula çaputa sarılır olsa olsa.

"Paranın harcanışı, isteği dışında oluşmuştu," (s. 29) Oluşmak, eski dildeki teşekkür etmek'in karşılığıdır. "Paranın harcanışı isteği dışında teşekkür etmişti" denir mi Türkçede?

"Tüm gövdeler depo yerinde olmuş olmalı diye emir vermiştim bense!" Biz de bunu Türkçeye çevirelim: "Bütün tomruklar depoda olacak diye emir vermiştim ben!" demek istiyor çevirmen.

Bu apaçık dil yanlışlarından başka gereksiz bir öztürkçe özentisi de çeviriye sıkıcı, çirkin, anlaşılmaz ve okunmaz yapıyor. İşte örnekleri:

"Marcelina'nın karnı o değin ağırlı ki..." (s. 9).

"Biliyor musun ki Chamulito, vereceğin paraya ve güvenceye ne kadar gereksiniyorum ben." (s. 1)

"Fakat benim gereksinmem nakit paraya." (s. 17)

"Karısı apandisitinin eveğen döneminde ve ameliyatı gerekiyor orasının." (s. 17)

"Paranın kaynağını buldu az sonra. Ve de bir bölümünün harcaşının bilincinde donandı." (s. 30)

"Eczacıya karısı için ne gibi bir ilaç önereceğini sormak..." (s. 14)

"Bu iş için bıçağa gereksinilirdi elbet." (s. 105)

Yazarın romanında kullandığı dile, üslûba zerrece aldırış etmeyen bir keyfilik örneğidir bu cümleler. Yapıtın aslı gerektirmiyorsa, öztürkçe gösterileri yapılamaz bir hikâye ya da roman çevirisinde. Son yıllarında öztürkçe kullanmağa düşkünlüğüyle söyleyişlerini anlaşılmaz biçimlere sokan Ataç bile çevirilerinde aynı bağnazlığı göstermezdi. **Adsız Köşk, Tehlikeli Alâkalar, Kızıl ile Kara, Taras Bulba** gibi çevirileri bunun en güzel tanıtıdır. Doğrusu bu muydu, yoksa Ataç mı ikiyüzlülük yapıyordu?

Çevirmen, çevirdiği romanı, hikâyeyi her ne kadar yeniden yaratıyorsa da yazarın zaman ve çevre koşullarına, kullandığı dilin özel yapısına üslûbuna bağlıdır yine de. Çeviride önemli olan, yazılanı olduğu gibi anlatmaktır. Doğru, ama **yazıldığı biçimde**. Kafka'nın uzun, birbiri içine geçmiş cümlelerini, elli-altmış sayfa süren paragraflarını aslına uygun biçim ve dilde okumasaydık onun bunalımını duyabilir miydik? Faulkner'ı bir Caldwell diliyle okusak aynı tadı alabilir miyiz ondan, tanıyabilir miyiz onu?

Bütün bu hatalar teker teker işlenmiştir **İnvan** çevirisinde. Çok daha fazlası. Traven, tanınmaz bir duruma sokulmuştur. Çevirmen, Traven'e, Türk okuyucusuna olduğu kadar Adalet Cimcoz'a da saygısızlık etmiştir bu çeviriyle. İnancım olsaydı "mezarında kemikleri sızlamıştır" derdim. **Mehmet DOĞAN**

NOT: Adalet Cimcoz'un B. Traven'den çevirdiği "Ölüm Gemisi" adlı romanın 2. baskısı yakında DOST YAYINLARI arasında çıkıyor.

YENİGÜN

GÜNLÜK SİYASİ HALK GAZETESİ

DEVRİMCİLERİN GÜNLÜK GAZETESİ

50'Yİ AŞKIN DEVRİMCİ YENİGÜN'DE
YAZIYOR.

GENÇ DEVRİMCİLER YENİGÜN'DE
SAYFALAR HAZIRLIYOR

- EDEBİYAT : Süreyya BERFE
- TİYATRO : S. Günay AKARSU
- SİNEMA : Onat KUTLAR
- MİZAH : Tan ORAL - G. Güner YAZGAN
- YAYIN DÜNYASI : E. YAZGAN
- TV. Resim, Heykel, Müzik, Opera, Bale.

İçte ve dışta sanat hareketleri. Konuşmalar, Eleştiriler, Tanıtımlar, Röportajlar.

SANATA HER GÜN TAM SAYFA AYIRAN
TEK GAZETE YENİGÜN

**Okuyunuz, Okutunuz, Abone olunuz.
Abone bulunuz.**

Fiyatı : 25 Kuruş - Abone Yıllık : 100
Altı Aylık : 50 lira

Adres : Yenigün - Gazetesi, Rüzgârlı Sokak
Ulus - ANKARA

Divan Konusu

Birkaç şairimizin ilgi alanlarını di-
van şiirine yöneltmeleri, bu konuda ye-
niden tartışma yarattı. Tartışma divan
şiirinden yararlanma, gelenekten yarar-
lanma ya da yararlanmama konularına
döküldü. Konunun sonda bir ilerlilik -
gericilik sorununa dökülmesi edebiyat
olayı bakımından gerçek bir talihsiz-
liktir. Bu noktadan sonra, karşılıklı suç-
lamalar sorunu serinkanlıkla ele alma-
yı güçleştirecektir.

Oysa sorun kültür açısından, ede-
biyat tarihi açısından, metin eleştirisi
vb. açısından ayrı ayrı ele alınabilirdi.
Bugünün beğenisi açısından divan şiiri-
nin kimi yapıtları yaşayabilir mi, yaşa-
yabiliyor mu, bunun ortaya çıkarılması
için, kuramsal tartışmalardan önce uy-
gulanısal çalışmalar yapılabilirdi. Nedir
gelenek? Gelenekten yararlanma deyince
ne anlamalıyız? Gelenek edebiyat
söz konusu olunca hangi dal için ne
kerte önemlidir? Bugünün insanında
gelenek neyi yaşatır? Gelenek ne za-
man ayak bağı olur, yol tıkar? Birçok
sorun var tartışılması gereken.

Ama alışkın olduğumuz üzere, biz
de her konu olup bittiye getirilir, bir
sürü söz yığınınından, gereksiz dalaşma-
lardan sonra devşirilebilecek pek az
şey kalır, onlar da darmadağınaktır, ga-
zete ve dergi dağıncıklarında unutulma-
yı bekler, bir türlü eli yüzü düzgün in-
celeme kılıfına bürünemez, kitap ça-
lışması halini alamaz.

İki üç şairin divan şiirine dönük
çalışma yapması neden bunca gürültü
kopardı? Bunu da anlamak zor. Sanki
şair ulusu, ulus kültürünü batırıyor, ki-
milerine göre de kurtarıyor. Kimsenin
dörüp de şiire baktığı yok, iyi mi yazı-
lan şiir, kötü mü? Neden iyi ya da ne-
den kötü? Yazılagelen şiire ne ekliyor,
ekleyebiliyor mu? Ne götürüyor ondan?
Bakıldığı yok bunlara. Oysa adları ede-
biyat eleştirmeni kimisinin.

Ben, eleştirel kesimde, "diğer" bir
edebiyat olarak (bkz. Hüseyin Cöntürk,
"Divan Edebiyatı...", **Yordam**, sayı 9,
Eylül 1966) divan edebiyatıyla ilgilenil-
mesi gerektiğine inanıyorum. Bu eleş-
tirel ilgi sonunda bazı sonuçlara varı-
labılır, divan konusu **bugün için** ancak
o zaman noktalanabilir.

Edebiyat Ortamımız

Son yıllarda edebiyat ortamını
sarsan tartışmalar bize yeni bir bakış
açısı getirecek midir yoksa bir süre da-
ha temeldeki sorunlara eğilmeyi gecik-
tirmekten öteye gidemeyecek midir?
sorusuyla başlıyor **Yeni Edebiyat** (sayı
12, Ekim 1970) dergisinin başyazısı. Bu
soruyu soruyor ya, hemen eldeki oku-
run durumundan söz edilerek "eldeki
okuyucuyu eğitip adamakıllı 'rafine' bir
duruma getirmeyi düşünmek uzun bir
yoldur." Denilerek, temeldeki sorunla-
ra gitmekten kaçınılmış oluyor.

Başyazıyı doğru anladıysam, ilk el-
de tartışılmayan ama tartışılması ge-
reken "temel" edebiyat sorunları var-
dır. (Bu çok ilginç ve önemli bir sap-
tamadır.) Bu sorunlar nelerdir? Yazı
da pek ipucu yok. Ama böylesi "temel"
edebiyat sorunları var da onlar üzerin-
de çalışılmıyorsa, bugünkü edebiyat ça-
lışmaları eleştirel bakımdan doğru yol-
da değildir. Onun doğru yola getirile-
bilmesi için, bu "temel" sorunların or-
taya konması, "bugünkü edebiyat ge-
rekmesini" karşılayacak biçimde çö-
zümlenmesi gerekir. Buradaki önerme-
lerimiz doğruysa, bu yol için **yeni** okur
öbeğine gerekse vardır. Eski edebi-
yat alışkanlıklarında olan okur, edebi-
yatın yeni yüzüne elbet kolay kolay alış-
mayacaktır. Üstelik okurun "rafine" du-
ruma gelmesi, azalarak da olsa bir ede-
biyatın hayrına mıdır, değil midir? Or-
tada kendini ayakta tutacak sağlam bir
okuru yoksa, sağlam eleştirmeni yoksa,
yaşayabilir mi o edebiyat (kendi gü-
nünde)? Kendini geliştirebilir, sorunla-
rını çözebilir mi? Bu üçlünün (gerekli
yazar - eleştirmen - okur) canlı bütün-
lüğü yaratır edebiyatı, özlenen edebi-
yatı.

Yeni Edebiyat'ın başyazısında bir
yanlış daha var: "Tartışmaların aynı
eğilimi -geniş plânda- paylaşan insanla-
rın kamplılaşmasını doğuracaktır. Za-
ten bir kitle olamamış okuyucuyu par-
çalara bölecektir." İyi ya işte, aynı eği-
limde bulunduğu alt inancıyla, yazarlar
da okurlar da kendi kendilerini aldat-
mışlardır ya da aldatılmışlardır. Sorun-
lar karşısında herkes kendi grubunu
bilmek, açık bir tavır almak durumun-
dadır. Bu edebiyatın gelişmesi için, ye-
ni edebiyatın varolabilmesi için gerek-
lidir. Keşke bu yola girilebilse. Okur
parçalanmayacak da ne olacak? Hep
birlikte mi konuşulacak. Bereket durum
böyle değildir. Tek bir edebiyat değil,
edebiyatlar vardır (aynı ülke içinde).

Ayrı beğenilerin, ayrı düşüncelerin ya-
rattığı edebiyatlar. Her edebiyat grubu-
nun da kendi okuru olacaktır. Nasıl ya-
zar kendi "doğru" sunun ardındaysa,
okur da kendi "doğrusu" sunu bulma-
nın, bu anlamda "doğru" yu bulmanın
ardındadır. Sorun, bugünü önerilen be-
ğenilerden ve bu beğeniyi eleştirel ola-
rak varkılacak yöntemlerden hangileri-
nin geleceği daha çok biçimleyeceğini
sezebilmektir. Bu sezgi bir bölük ya-
zar, okur ve eleştirmeni çağdaş kılar-
ken, gerisini çağdışı kılar.

Halkın Dostları'nda ne var?

Çıkmakta olan edebiyat dergileri
içinde **Halkın Dostları** dergisinin özel
bir yeri olmak gerekir. Bu dergi belli
bir anlayışa ve edebiyat beğenisine
yaslanmak istidadındadır. Ülkemizde
dergilerin çoğunlukla belli bir beğeni
ve anlayışı sürdürmedikleri düşünülür-
se, **Halkın Dostları**'nın bu yoldaki isti-
dadı olumlu karşılanmalıdır. Bu açıdan,
çıktığı günden bu yana, dergiye umut-
la yaklaşıyorum, öyle ya, her sayısın-
da da umut kırıklığıyla elimden bırakı-
yorum. Ülkesinde edebiyatın değişme-
sini, edebiyat sorunlarının yeni bakış
açılarıyla irdelenmesini isteyen herke-
sin, böylesi bir istidat taşıyan bir der-
giye karşı görevleri vardır. Bu satırları
bu görev duygusuyla yazıyorum.

Dergi, ülkemizde toplumcu edebi-
yatın savunmasını yapmaktadır. Elbet-
te yayın alanına yeni çıkan her güç gi-
bi, kendi gücünü bertaklemek için "po-
lemik" gerekmesi olacaktır. Ama
"polemik" kendine bir alan açmak için
gereklidir. Onun ötesinde yapıcı ça-
lışmaların gelmesi, konunun derinleme-
sine ortaya konması beklenir. **Halkın
Dostları** sekiz aydır çıkıyor. Kendi ede-
biyat değerlerini varkılıcı çalışmalara
daha geçemedikleri görülüyor. Oysa
Türkelinde toplumcu yazarlar olmuş-
tur, onların konuya değin düşünceleri
olmuştur. **Halkın Dostları**'nı götüren
grubun, kendinden önceki yazarlarla
ayrıştığı devingen (dinamik) varlığı ne-
dir? Şiirde, öyküde, eleştirmede geliştiri-
mek istedikleri kuram nedir? Bunun
Türk toplumcu sanat çabasına katkısı
ne olacaktır? Beğenilerini kuramaz, bu
alanlara el atamazlarsa giriştikleri ça-
ba yazık olacaktır. Oysa bunu çağdaş
kalarak başarabilirlerse, Türk edebiya-
tı içindeki yayımda önemli bir yerleri
olabilecektir.

Dergide bir yandan yeni bir şiir
kavgası sürdürülür, üstelik bu konuda,

öfke günü

daha önce yazmış bir çok toplumcu şairle ayrışma konmak istenirken (ki bu konudaki düşünceleri aydınlığa çıkarılmamıştır, "hayatın bütün güzelliği" gibi şairce, parlatılmış sözler kullanılmaktadır) beri yanda, Bekir Yıldızla bir konuşma görülmektedir. Bu tutum genel plânda tutarlı mıdır?

Dergide önerilen şairlerden biri de Paul Eluard'dır. Eluard'ın Türk okuru için yabancı bir yanı var mıdır? Eluard'dan şiir basmak, yeninin yanında olmak isteyen bir dergiden beklenen tutum mudur? Örneğin, Güney Amerikalı genç toplumcu şairlerden şiir çevirilemez mi? Çeviri işi yapılırken dikkat edilecek bir yönün de (genç bir dergi için) ülkesine kendi beğenileri doğrultusunda yeni şiir tatları getirmek olmamalı mıdır?

Derginin son sayısında (sayı 8) Murat Belge'nin **Eylül** romanı üstüne bir incelemesi var. Derginin en iyi yazısı o. Belge'nin derginin ileriki sayılarında günümüz edebiyat sorunlarına değineceğini öğreniyoruz. Aslında **Halkın Dostları**'nın günümüz edebiyat sorunlarına girmesi kaçınılmazdır. Derginin eleştirmeni görünümünde olan Murat Belge ile Ayhan Gerçek'er'e bu konularda ağır işler düşüyor. Ülkemizin edebiyat sorunlarının irdelenmesinde onların katkıları önemliye adaydır. Çünkü sorunları serinkanlılıkla ve ağırbaşlılıkla ele alma alışkanlıkları vardır. Objektif kalmayı da başarabilirlerse, yani sorunu a) **sözü edilen edebiyat grubu** içindeki yeri, b) **kendi grupları, görüşleri karşısında** adı geçen sorunun yeri açısından görebilirlerse, gerekli açıklığı sağlamış olacaklardır.

Halkın Dostları dergisi yöneticileri, "Burjuva tellâklarına kahredici darbelerin düşünce ve sanat yapıtları" olduğunu tanıtlamak zorundadırlar. Yoksa, herkesi suçlarken, kendileri de bu suçluluğa katılmış olurlar.

Bozkırdaki Çekirdek

Taylan Altuğ'un **Yeni Dergi**'de çıkan (sayı 73) Kemal Tahir'in **Bozkır'daki Çekirdek** romanını inceleyen yazısı, Kemal Tahir'e öзде bağlı bir yazarın, işini ciddiye alan bir çalışması olarak görülebilir. Kemal Tahir'in adı geçen romanını okumadım. Roman üzerine konuşmayacağım burada ben de. Yalnızca, bir okura, bir edebiyat okuruna, bir eleştirmenin, Taylan Altuğ'un gibi bir eleştirmenin bu romanı niçin okuma-

mız gerektiğini açıklayabilmesi gerekirdi. Sanırım bir roman, Köy Enstitülerinin neden kurdukları, kuruluşunun temelinde nelerin yattığı vb. görüşler yüzünden okunmaz. Özel amaçlar, edebiyat dışı amaçlar için böylesi bir okuma yapılabilir. Ama bir edebiyat okuru romanı "beğeni" adına okur. Taylan Al-

Presto I.

Koş koş
Bütün gücünle
İsteme hiçbir şey
Bir ülküsün sen!
yaşamın büyük namlusu
salıyor beni bütün varlığımla
yukarıya, yıldızlara.

Koş
yat
kalk
düş
saldır
korkusuzca
yürekle
coşkuyla
karşı konulmazcasına ileri
—komutsuz; emirsiz—
ileri.

Eylem! Eylem!
çağırımız bizim
herşeyin üzerinde
üzerinde aşkın ve kinin
üzerinde yıldızların
meteorların
kuyruklu yıldızların
— ileri
yorulmaksızın
uyumadan
hapishanelerin
kentlerin dışında
bir merkez kaç gücüyle
uç!

Geo MILEV'den
Özdemir İNCE

tuğ da yaptığı çalışmaya ek olarak, bu "beğeni açısı üzerinde de durabilirdi. O zaman yaptığı iş daha iyi, daha saygın olurdu. Bu "edebiyat açısından çözümlene" işine girişmedikçe, edebiyat eleştirisinin gelişebileceğini ummalıyım.

Halûk AKER

SANAT- SANATÇILAR

SANAT SEVENLER DERNEĞİ VE ÖDÜLLERİ

Sanat Sevenler Derneği'nin sezon açılışı ve geçen yıl Devlet ve Özel tiyatrolarda 15 Mayıs 1970 gününe kadar oynamış bulunan yaptılar arasında armağana değer görülenlerin yazar, yönetici ve oyuncularına ödülleri verilmiş, kendi salonunda düzenlenen güzel bir kokteylli törenle kutlandı.

Dernek başkanı Munis Faik Ozansoy'un konuşmasından sonra ödüller ve belgeleri sanatçılara dağıtıldı.

Armağan kazananlar şöyledir:

1 — En iyi oyun yazarı: "Yağmur Sıkıntısı" yapıtı ile Oktay Rifat. Ayrıca Vasif Öngören'in "Asiye Nasıl Kurtulur" ve Adalet Ağaoğlu'nun "Tombala" sı övülmeye değer görülmüştür.

2 — En iyi rejisör: "Cadı Kazanı seçilmiş ise de, Cüneyt Gökçer daha önceki yıllarda derneğin bu armağanını aldığından bu kez verilmemiş ve Tarık Leventoğlu'nun "Tombala" ile "Yeryüzü Cenneti" ve Vasif Öngören'in "Asiye Nasıl Kurtulur" rejileri övülmeye değer görülmüştür.

3 — En iyi erkek oyuncu: Salih Canar'ın "Gece Bekçileri", Cüneyt Gökçer'in "Damdaki Kemancı" oyunlarındaki kompozisyonları birlikte armağana değer görülmüştür.

Ayrıca, Baykal Saran'ın "Yeryüzü Cenneti", Zafer Ergin'in "Finten" ve Halil Ergün'ün "Asiye Nasıl Kurtulur" oyunlarındaki başarıları da övülmeye değer görülmüştür.

4 — En iyi kadın oyuncu: Zeliha Berksoy'un "Asiye Nasıl Kurtulur" daki başarısıyla armağana değer görülmüş, bunun yanında Handan Urân "Damdaki Kemancı", Jale Birsel "Tombala" ile "Lysistrata" daki başarıları övülmeye değer bulunmuştur.

5 — En iyi dekorcu: Bu ödüle bu yıl değer bir yapıt bulunamamıştır.

DÜNYA TIYATROLAR FESTİVALİ'NE DORMENLER ÇAĞIRILDI

Dormen Tiyatrosu, dünyanın ünlü profesyonel tiyatrolarının katıldığı, her yıl Londra'da yapılan "Dünya Tiyatrolar Festivali"ne 10-17 Mayıs 1971 tarihleri arasında Aldwych Tiyatrosu'nda **Uyy Balon Dünya** ile **Yaygara Yetmiş**'in karışımı olan (**A Tale Of Istanbul - İstanbul Masalı**) adlı oyunu 2 matine, 6 suare halinde sunacaktır. Bu durum ile ilgili olarak, Türkiye'ye gelen ve "Dünya Tiyatrolar Festivali"nin tek seçicisi olarak nitelenen Royal Shakespeare Company'nin artistik direktörü Peter Danbeny, **Uyy Balon Dünya**'yı seyretmiş, oyunu beğendiğinden, Dormen Tiyatrosu'nun bu büyük festivale katılmasını salayacak sözleşmeyi yapmıştır.

Peter Danbeny:

— Türkiye'yi yakından tanıdıkça hayran olmamak elde değil, demiştir. Daha sonra yedi yıldan beri yapılmakta olan "Dünya Tiyatrolar Festivali" ile ilgili şu açıklamayı yapmıştır:

— Festivale profesyonel ve çok güçlü bulduğum tiyatroları seçerim. Bu yıl "Dünya Tiyatrolar Festivali"ne Dormen Tiyatrosu, Moskova Sanat Tiyatrosu, Japonya Kabuki Tiyatrosu, İspanya, Romanya, Çekoslovakya, İtalya, İsveç ve Almanya'nın Schiller Tiyatrosu katılmaktadır. Dormen Tiyatrosu'nun oyununu seyrettim, artistler ve oyunu çok başarılı bulduğum için onları da bu büyük festivale davet edip sözleşme yaptım, demiştir.

İKİ KEMANIN DEĞERİ 940 BİN LİRA

Antonio Stradivarius'ün yapıtı olan iki keman, Londra'da ünlü Sotheby müzayedede salonunda, yaklaşık olarak 940 bin liraya satılmıştır.

Kimliğinin açıklanmasını istemiyen bir alıcı, kemanlardan birine 490 bin bin lira ödemiştir. Öbür keman ise, Londralı J. A. Biere adında bir meraklı tarafından 450 bin liraya satın alınmıştır.

PICASSO'NUN YAPTIĞI B.B.'NİN ÇIPLAK TABLOSU 6,5 MİLYONA SATILDI

Yirminci yüzyılın en büyük ustalarından biri sayılan Picasso'nun yapmış olduğu çıplak Brigitte Bardot tablosu 440 bin dolara (yaklaşık olarak 6 milyon 600 bin TL. sına) satılmıştır.

New York'un tanınmış resim kişileri, Arthur Goldberg'in galerisinde düzenlediği artırmada, büyük ressam Picasso tarafından yapılmış olan çıplak Brigitte Bardot tablosu Amerika'nın en ünlü resim müzesi Metropolitan uzmanlarınca 440 bin dolara satın alınmıştır.

Bu konuda verilen bilgiden anlaşıldığına göre, beyaz perdenin ünlü çocuk kadını B.B. nin anadan doğma resmini Picasso 1959 yılında Fransa'nın güneyindeki Saint Tropez'de yapmıştı. 1967 yılına kadar tabloyu saklayan güzel artist, karşılaştığı bir para sıkıntısı sonucu satmak zorunda kalmış ve resim bir kaç e ldeğıştirdikten sonra New York'lu simsarın galerisine gelmiştir.

(dost)

(dost : 28)

ayın kitapları

en çok 10 kelime ile künye ● bir kitap ve 5 lira ● posta pulu gönderilir.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

● SÖYLEV (Nutuk), Kemal Atatürk. Genç kuşaklar için bugünkü dile aktarılmıştır. I. cilt, 322 sayfa, 10 lira.

● SÖYLEV (Nutuk), Kemal Atatürk. Genç kuşaklar için bugünkü dile aktarılmıştır. II. cilt, 352 sayfa, 10 lira.

● ATATÜRK ŞİİRLERİ, hazırlayan : Behçet Necatigil. 214 sayfa, 5 lira.

● ATATÜRK VE TÜRK DİLİ, çeşitli yazarlar. 145 sayfa, resimli, 10 lira.

● ATATÜRK'TEN 20 ANI, Dr. Mehmet Ali Ağakay. Eklî 2. basım. 40 sayfa, 1 lira.

● ATATÜRK'E SAYGI, çeşitli yazarlar. 517 sayfa, 15 lira.

● ATATÜRK'ÜN MİLLÎ EĞİTİMİZLE İLGİLİ DÜŞÜNCE VE BUYRUKLARI, bugünkü dile aktaran : Vasfi Bingöl. 64 sayfa, 3 lira.

● ATATÜRK DEVRİMİ ve YORUMLARI, Prof. Dr. Bedîa Akarsu. 44 sayfa, 2 lira.

● BUGÜNÜN DİLİYLE ATATÜRK'ÜN SÖYLEVLERİ, bugünkü dile aktaran : Behçet Kemal Çağlar. 185 sayfa, 7,5 lira.

● YENİ YAZIM (İMLÂ) KILAVUZU, 5. basılış, 282 sayfa, 5 lira.

● GELİŞEN VE ÖZLEŞEN DİLİMİZ, Ömer Asım Aksoy. Genişletilmiş 2. basılış. 70 sayfa, 3 lira.

● ÖZLEŞTİRME DURDURULAMAZ, Ömer Asım Aksoy. 112 sayfa, 3 lira.

MİLLİYET YAYINLARI

● EGE'DE KURTULUŞ SAVAŞI BAŞLARKEN : Nurdoğan Taçalan (Karacan Armağanı 1970) 288 sayfa ciltli, 15 lira.

● MUSAHİPZADE CELÂL : "Bütün oyunları" Hazırlayan : Orhan Hançerlioğlu. 432 sayfa ciltli, 20 lira.

● YAŞLILIK : Simone de Beauvoir. 326 sayfa, 15 lira.

● DEVE TELLÂL, PİRE BERBER İKEN Tarık Dursun K. (Masallar) Küçükboy 352 sayfa ciltli, 10 lira.

Bülent ECEVİT
ATATÜRK ve DEVRİMCİLİK
6 Lira

Celâl ÇUMRALI
AĞIT
- Şiirler -
5 Lira

BİZİMKÖY YAYINLARI
Mahmut MAKAL'ın üç kitabını sunar

KOKUŞMUŞ BİR DÜZENDE

10 Lira

○

KALKINMA MASALI

10 Lira

○

BİZİM KÖY

(dokuzuncu baskı)

10 Lira

○

İsteme Adresi :

P. K. 255 — ANKARA

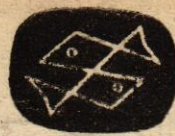
Ayrıca dergimizden de istenebilir.
Toplu siparişlerde % 25 indirim yapılır.

(dost : 30)

UĞURLU MAĞAZA

UĞURLU MAĞAZA'DAN ALDIK, MEMNUN KALDIK

(dost : 29)

D O S T Y A Y I N L A R I

ROMAN :

3. BABAMLA GEÇEN GÜNLER, Clarence Day	400
4. HASANGİLLER, Tarık Dursun K.	200
5. GORDIUM, Hikmet E. Bener	400
10. KIRALIK ODA, George Simenon	300
11. SANIK, Alexander Weisberg	300
12. POLİS MÜFETTİŞİ KADAVRA, George Simenon	300
13. ZENCİLER BİRBİRİNE BENZEMEZ, Attilâ İlhan	400
14. AYAZLI İLE KIRACILARI, Esendal	400
15. BELÂLİ YER, Erskine Caldwell (Ciltli)	800
16. NE EKERSEN, Mehmet Seyda	400
17. DÜNYA EVİ, Orhan Kemal	800
18. KIZGIN TOPRAK, George Amado	600
19. DURU GÖL, İlhan Tarus	500
20. KORSAN ÇIKMAZI, Nezihe Meriç (Türk Dil Ku- rumu ödülü - 1962)	500
21. VAPUR DÜDÜKLERİ, Ayhan Hünelp	300
22. ÖLÜMLE SAKLAMBAÇ, Georges Simenon	400
23. ORMANDAKİ DELİ, Georges Simenon	400
24. SEVDALI BULUT, Nâzım Hikmet (Masallar)	400

HİKÂYE :

1. TEMİZ SEVGİLER, Esendal	1000
5. TEPEDEKİ EV, Umran Nazif	200
6. ŞU BABAMIN İŞLERİ, Carlos Bulosan	200
7. KARDEŞ PAYI, Orhan Kemal	200
8. TOPAL KOŞMA, Nezihe Meriç	200
9. SİHAMBA (Zenci Hikâye ve şirinden seçme), Suat Taşer	100
10. YAŞAMASIZ, Vüs'at O. Bener	400
11. BOZBULANIK, Nezihe Meriç (2. baskı)	400
12. PERŞEMBE YAĞMURLARI, Hazırlayan: Sallm Şengil	100
13. HALLAÇ, Leylâ Erbil	250
14. MENEKŞELİ BİLİNÇ, Nezihe Meriç	300
15. SEVGİSİZLER, Nurşen Karas	400
16. TANTE ROSA, Sevgi Sabuncu	500

ŞİİRLER

1. AŞK ELÇİSİ, (Başlangıçtan Günümüze Kadar) (Antoloji)	1000
3. DÜNYA GÜZEL OLMALI, Mehmed Kemal	100
4. SİSLER BULVARI, Attilâ İlhan (2. Baskı)	200
5. HARAÇMEZAT, Suat Taşer	100
6. ANZELHA, Halim Yağcıoğlu	100
7. YANIK SARI, Ahmet Köksal	100
8. GÜMBÜŞCÜBAŞI, Ercümen Uçarı	100
9. YAĞMUR KAÇAĞI, Attilâ İlhan	200
10. KÖROĞLU, İlhan Berk	200
11. HACIVATIN KARISI, Salâh Birsel	200
12. DAĞDA ATEŞ YAKANLAR, O. F. Toprak	200
14. HER BOYDAN (Dünya şirlerinden seçmeler), Can Yücel	400
15. İKİ DAL, Celâl Yavdar	100
16. MANİLERİMİZDEN Dr. İlhan Başgöz	200
17. DUVAR, Attilâ İlhan (2. baskı)	300
18. HOROZDAN KORKAN OĞLAN, Metin Etöğlü	200
19. MISIRKALYONİĞNE, İlhan Berk	250
20. RÜZGÂRLI SU, Selâhattin Batu	250
21. GÖZÜNÜ SEVDİĞİM, Oğuz Tansel	250
22. TÛTÜNLER ISLAK, Turgut Uyar (Yeditepe ödü- lü - 1963)	300
23. KİM KİME, Nâzan Gântürkün	250
24. TÜRKİYEM, Turgut Uyar	300

25. GÖLGELERİ KULLANMAK, Ahmet Oktay	250
26. KİŞİ, Cengiz Bektaş (özel baskı)	500
27. GENÇ ÖLMEK, Ergin Günçe	250
30. ŞEYH BEDREDDİN DESTANI, Nâzım Hikmet	400
31. DR. KALIGARI'NIN DÖNÜŞÜ, Ahmet Oktay	300
32. GÜNEŞ KAVGASI, Tahsin SARAÇ	500

NÂZİM HİKMET DİZİSİ :

1. BÛTÜN ESERLERİ, I. cilt, I. kitap	1000
--	------

TİYATRO :

4. BİR DÜNYA KI, Suat Taşer	100
5. VATANSEVERLER, Sidney Kigsley	200
7. DELİ DUMRUL, Suat Taşer (Destan)	300
8. İHLAMUR AĞACI, Vüs'at O. Bener	250
9. YARIN CUMARTESİ, Güner Sümer	300
10. MODERN TİYATRO AKIMLARI, Özdemir Nutku	1000
11. KAFKAS TEBEŞİR DAİRESİ, Bertolt Brecht	300
12. FERHAT İLE ŞİRİN, Nâzım Hikmet	400
13. ENAYİ, Nâzım Hikmet	400
14. İNEK, Nâzım Hikmet	400
15. KAFATASI, Nâzım Hikmet	400
16. UNUTULAN ADAM, Nâzım Hikmet	400
17. BİR ÖLÜ EVİ, Nâzım Hikmet	400
18. KOCAMANOF, Stefan L. Kostov	400
19. KIL PAYI, Edward Albee	500

GEZİ :

1. MOSKOVA MEKTUPLARI, Lydia Kırk	100
2. ABBAS YOLCU, Attilâ İlhan	400
3. HA BU DİYAR, Fikret Otyam	200
4. GİDE GİDE, Fikret Otyam	250
5. UY BA BO, Fikret Otyam	300
6. BİR AVUÇ TOPRAK İÇİN, İbrahim Kuyumcu	300
7. YEŞİL KENT, Mustafa Şanlı	400

DENEME - FİKRA :

1. SÖZ ARASINDA, Ataç	100
2. DEVEKUŞUNA MEKTUPLAR, Haldun Taner	300
3. ECCE HOMO, Frierich Nietzsche	750

EĞİTİM :

1. T. C. MİLLİ EĞİTİM VE ATATÜRK, Prof. Dr. İ. Başgöz - H. E. Wilson	1000
---	------

BİYOGRAFİ :

1. LYNDON B. JOHNSON ve A. B. D. CUMHUR- BAŞKANLIĞI, Prof. Dr. Akdeş Nîmet Kurat	500
--	-----

BALE :

1. GÖNLÜ YÜCE TÜRK, Metin And	500
-------------------------------------	-----

MİMARLIK :

1. İNSANA DÖNÜŞ - FL. WRIGHT, Şevki Vanlı	1000
2. MİMARLIKTA ELEŞTİRİ, Cengiz Bektaş (Türk Dil Kurumu ödülü - 1968)	500

RESİM :

1. FRANSIZ RESMİNDE İZLENİMCİLİK, Salâh Birsel	1000
--	------

ÇOCUK KİTAPLARI MASALLAR DİZİSİ :

1. ALTI KARDEŞLER, Oğuz Tansel	100
2. CİMRİ İLE CÖMERT, İlhan Dumanoğlu	100
3. TALİH KUŞU, Tezel Amca	100
4. KAHKAHA SULTAN, Mümtaz Zeki Taşkın	100
5. ÖKSÜZOĞLAN, İlhan Dumanoğlu	100
6. NALINCI PADİŞAH, İlhan Dumanoğlu	100
7. ALTIN TOP, İlhan Dumanoğlu	100

ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ - HİKÂYE DİZİSİ :

1. KÜÇÜK İSPANYOL KIZI MARİA	125
2. ARAP APDÜL KARDEŞ	125
3. ÇİNG LİNG İLE TİNG LİNG	125
4. MEKSİKALI KARDEŞLER	125